

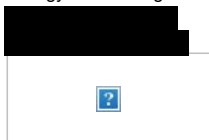
From: PMO
To: NDE
Cc: [REDACTED]
Subject: Ymateb Cyngor Sir Ynys Môn i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol / Isle of Anglesey County Council's response to the Welsh Government's consultation on the National Development Framework (Swyddogol / Official)
Date: 11 November 2019 10:26:45
Attachments: [image003.png](#)
[image004.png](#)
[image005.png](#)
[Ymateb CSYM i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol \(CYMRAEG\) 11.11.19.pdf](#)
[IACC Response to Welsh Government National Development Framework \(2020-2040\) Consultation \(ENGLISH\) 11.11.19.pdf](#)

Bore Da,
Plis gwelwch ynghlwm ymateb Cyngor Sir Ynys Môn i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol.
Fe fuasem yn gwerthfawrogi os y buasech yn gallu cydnabod derbyn yr ymateb.
Diolch yn Fawr.

Good Morning,
Please find attached the Isle of Anglesey County Council's response to the Welsh Government's consultation on the National Development Framework. Could you please confirm receipt.
We would appreciate if you could please confirm receipt of the submission.
Thank You.
Swyddfa Rhaglen Ynys Ynni /
Energy Island Programme Office

www.ynysynnimon.co.uk / www.angleseyenergyisland.co.uk

cid:image003.png@01D56987.CA6696C0

[Dilynwch ni ar Twitter](#) / [Darganfyddwch ni ar Facebook](#)

[Follow us on Twitter](#) / [Find us on Facebook](#)

Mae'r neges e-bost hon a'r ffeiliau a drosglwyddwyd ynghlwm gyda hi yn gyfrinachol ac efallai bod breintiau cyfreithiol ynghlwm wrthynt. Yr unig berson sydd i'w darllen, eu copio a'u defnyddio yw'r person y bwriadwyd eu gyrru nhw ato. Petaech wedi derbyn y neges e-bost hon mewn camgymeriad yna, os gwelwch yn dda, rhwch wybod i'r Rheolwr Systemau yn syth gan ddefnyddio'r manylion isod, a phaidwch datgelu na chopio'r cynnwys i neb arall.

Mae cynnwys y neges e-bost hon yn cynrychioli sylwadau'r gyrrwr yn unig ac nid o angenrheidrwydd yn cynrychioli sylwadau Cyngor Sir Ynys Môn. Mae Cyngor Sir Ynys Môn yn cadw a diogelu ei hawliau i fonitro yr holl negeseuon e-bost trwy ei rwydweithiau mewnol ac allanol.

Croeso i chi ddelio gyda'r Cyngor yn Gymraeg neu'n Saesneg. Cewch yr un safon o wasanaeth yn y ddwy iaith.

This email and any files transmitted with it are confidential and may be legally privileged. They may be read copied and used only by the intended recipient. If you have received this email in error please immediately notify the system manager using the details below, and do not disclose or copy its contents to any other person.

The contents of this email represent the views of the sender only and do not necessarily represent the views of Isle of Anglesey County Council. Isle of Anglesey County Council reserves the right to monitor all email communications through its internal and external networks.

You are welcome to deal with the Council in Welsh or English. You will receive the same standard of service in both languages.

DYLAN J. WILLIAMS BA (Hons), MSc, MA, M.R.T.P.I
Cyfarwyddwr Lle a Llesiant Cymunedol
Director of Place and Community Well-Being

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Canolfan Fusnes Môn • Anglesey Business Centre
Parc Busnes Bryn Cefni • Bryn Cefni Business Park
LLANGEFNI
Ynys Môn • Isle of Anglesey
LL77 7XA

ffôn / tel:

Gofynnwch am / Please ask for: Dylan J. Williams
E-bost / Email: PMO@ynysmon.gov.uk
Ein Cyf / Our Ref:
Eich Cyf / Your Ref:

Dyddiad / Date: 11/11/2019

Annwyl Syr / Madam,

Ymateb i Ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (2020-2040)

Mae Cyngor Sir Ynys Môn (CSYM) yn achub ar y cyfle i gyflwyno sylwadau ar ymgynghoriad Llywodraeth Cymru (LIC) ar y Fframwaith Datblygu Cenedlaethol (FfDC) 2020-2040 drafft ac i ddylanwadu'n adeiladol ar fersiwn derfynol y ddogfen.

Mae CSYM yn cefnogi'r egwyddor o greu FfDC ar gyfer Cymru. Mae'n cydnabod bod y FfDC yn gynllun datblygu sy'n canolbwyntio ar faterion a heriau strategol cenedlaethol a chydabod ei bwysigrwydd gan y bydd yn gosod cyfeiriad ar gyfer ym mhle y bydd buddsoddiad mewn seilwaith yn cymeryd lle er lles Cymru a'i phobl.

Fodd bynnag, mae gan CSYM bryderon ac amheuan difrifol mewn perthynas â nifer o'r polisiâu yn y FfDC drafft. Maent yn adeiladu ar ohebiaeth flaenorol gyda LIC (llythyr CSYM dyddiedig 19eg Gorffennaf 2019). Amlinellir y prif bwyntiau strategol isod (a dylid eu darllen ar y cyd ag Atodiad A sy'n cynnwys manylion ychwanegol).

1. Ymagwedd tuag at Gynlluniau Datblygu Strategol / Cynllunio Rhanbarthol

Mae CSYM wedi ymrwymo i gydweithio rhanbarthol ac mae'n bartner rhagweithiol ar Fwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru (BUEGC) ([LINC](#)). Mae gwaith BUEGC yn cael ei yrru a'i lywio gan Weledigaeth Dwf Gogledd Cymru a'r Fargen Dwf er mwyn datblygu rhanbarth hyderus a chydlynus sydd â thwf economaidd cynaliadwy, gan fanteisio ar lwyddiant sectorau economaidd gwerth uchel a'n cysylltiad gydag economïau Pwerdy'r Gogledd ac Iwerddon. Mae'n hanfodol fod y FfDC yn cydnabod y strategaethau hyn ac yn alinio â nhw.

Mae CSYM yn derbyn yr egwyddor o Gynlluniau Datblygu Strategol a Chynllunio Rhanbarthol. Fodd bynnag, o fod yn rhan o'r gyntaf a'r unig Uned Polisi Cynllunio ar y Cyd (UPCC) a Chynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLI ar y Cyd) yng Nghymru, mae manteision y tair haen o bolisi cynllunio yn parhau i fod yn aneglur. Mae hyn yn

arbennig o wir wrth i adnoddau, capasiti ac arbenigedd gael eu gwasgu a lleihau. Nid ydym wedi ein hargyhoeddi bod y manteision i'r holl bartïon o ganlyniad i gyflwyno Cynllun Datblygu ar lefel rhanbarthol yn gwneud y gwaith ychwanegol o baratoi a monitro yn werth chweil heb greu cymhlethdodau, anghysondebau a mannau gwan posib.

2. Cydnabyddiaeth o Brosiectau Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol Presennol

Mae posibilrwydd y bydd Ynys Môn yn gartref i ddau Brosiect Seilwaith o Arwyddocâd Cenedlaethol yn ystod cyfnod y FfDC - gorsaf bŵer niwclear newydd yn Wylfa a'r rhwydwaith trawsyrru newydd cysylltiedig. Nid yw'r fersiwn Hawdd ei Deall o'r ymgynghoriad ar y FfDC yn hyrwyddo ynni niwclear mewn goleuni ffafriol a dim ond cyfeiriad wrth basio a geir at y datblygiadau hyn ym Mholisi 22. Mae hyn yn siomedig ac yn annerbyniol ac rydym yn pwysu ar Lywodraeth Cymru i'w adolygu a'i ddiweddarau.

Mae cydnabyddiaeth gyffredinol y bydd adeiladu gorsaf niwclear newydd yn holl bwysig, ynghyd a'r holl ddulliau eraill o gynhyrchu ynni carbon isel, er mwyn galluogi'r DU i gwrdd â'i dargedau allyriadau carbon Net Sero erbyn 2050. Dylai'r FfDC adlewyrchu hyn yn gywir ac yn llawn.

Mae CSYM yn gofyn i'r ddau ddatblygiad (h.y. gorsaf bŵer niwclear newydd yn Wylfa a'r gwelliannau posib i'r rhwydwaith drawsyrtru trydan) gael eu cydnabod yn llawn yn y FfDC, er gwaetha'r ffaith bod penderfyniadau ynghylch caniatáu'r datblygiad yn cael eu gwneud gan Lywodraeth y DU. Nid oes modd tanbrizio eu graddfa a'u harwyddocâd o ran cyfleoedd a bygythiadau (yn ystod y cyfnodau adeiladu, gweithredu a datgomisiynu) i genedlaethau heddiw a chenedlaethau'r dyfodol.

Nid oes modd tanbrizio pwysigrwydd y prosiectau hyn, a'r orsaf bŵer niwclear newydd yn arbennig, i dwf economaidd Ynys Môn a Gogledd Orllewin Cymru yn y dyfodol. Oni bai bod y datblygiadau hyn, a datblygiadau tebyg eraill yng Nghymru, yn cael eu gwerthfawrogi'n llawn, mae'r fframwaith yn annhebygol o fod yn gynhwysol, yn gynhwysfawr ac yn addas i bwrpas. Bydd priodoldeb y FfDC yn lleol yn cael ei benderfynu os bydd y datblygiadau hyn yn symud ymlaen, neu pryd y byddant yn symud ymlaen.

3. Ymagwedd tuag at Ynni Carbon Isel

Mae CSYM wedi ymrwymo i gyflawni Rhaglen Ynys Ynni Ynys Môn (RhYY) ([LINC](#)). Gweledigaeth y Rhaglen Ynys Ynni yw creu cyfle unwaith mewn oes i greu swyddi, twf economaidd a ffyniant drwy fanteisio ar nifer o brosiectau trawsnewidiol fydd yn gosod Ynys Môn a'r rhanbarth ehangach ar flaen y gad o ran ynni carbon isel, ymchwil a datblygu, cynhyrchu a gwasanaethu. Mae'r gefnogaeth hon i ynni carbon isel newydd yn seiliedig ar sicrhau cyflogaeth hirdymor a chyfleoedd yn y farchnad gyflenwi, a chreu twf economaidd trawsnewidiol, wrth sicrhau bod yr effeithiau niweidiol yn cael eu lliniaru'n effeithiol.

Mewn perthynas ag ynni cymunedol, nodir bod angen i brosiectau ynni adnewyddadwy mewn perchnogaeth leol gynhyrchu un gigawatt o ynni

adnewyddadwy. Dylid cynnwys eglurhad pellach yn y FfDC terfynol ynghylch yr hyn a ddiffinnir fel perchnogaeth leol o brosiect i sicrhau fod y prosiect yn fanteisiol i'r gymuned sy'n gartref iddo.

Cred CSYM fod ymagwedd y FfDC i ynni carbon isel yn rhy gul ac y dylai ymgorffori pob ffurf ar ynni carbon isel (gan gynnwys ynni llanw i'r Gorllewin o Ynys Môn a Rownd 4 Prydlesu Ynni Gwynt yn y Môr ([LINC](#))). Fel yr amlinellwyd uchod, yn dilyn ymrwymiad Llywodraeth y DU a Llywodraeth Cymru i gyflawni targed Net Sero erbyn 2050, a'r angen am gymysgedd amrywiol o ynni i gyflawni'r ymrwymiad hwn, dylai'r FfDC roi'r un pwyslais, amlygrwydd a phwysigrwydd i bob dull o gynhyrchu ynni carbon isel. Nid yw'r FfDC drafft yn gwneud hyn ond, yn hytrach, mae'n canolbwyntio ar ddatblygiadau ynni gwynt ac ynni solar yn unig.

Mae CSYM wedi adolygu'r dogfennau cefndir sy'n cefnogi'r Meysydd Blaenoriaeth arfaethedig ar gyfer ynni gwynt ac ynni solar. Mae llawer o wybodaeth mewn perthynas â'r meini prawf a ddefnyddir. Mae'r cyfiawnhad a'r dystiolaeth dros ddewis y rhan fwyaf o'r Ynys fel Ardaloedd Blaenoriaeth yn aneglur. Nid yw hyn yn dderbyniol ac mae'n peri pryder sylweddol. Mae CSYM yn gwrthwynebu'r dynodiad hwn.

O gael ei ddynodi'n Ardal Flaenoriaeth, mae'r polisi newydd arfaethedig (Polisi 10) yn rhagdybio o blaid datblygiad ac yn derbyn y bydd y dirwedd yn newid, gyda phwyslais sylweddol yn cael ei roi ar gyfraniad y cynnig at leihau nwyon tŷ gwydr a chwrdd â thargedau datgarboneiddio ac ynni adnewyddadwy. Mae CSYM yn deall y bydd rhaid deilio gyda cheisiadau cynllunio ar sail achos wrth achos, ond mae'r ymagwedd hon yn creu disgwyliad cryf y bydd y datblygiadau hyn yn dderbyniol, er gwaetha'r effaith ar y dirwedd ac effeithiau eraill. Wrth ddynodi ardaloedd o'r fath, mae'r FfDC yn creu amlen ofodol sydd yn cael ei chefnogi'n ffurfiol mewn polisi ac sydd eisoes wedi gweld datblygiad sylweddol ar y tir ac yn y môr, ac yn parhau i wneud hynny gyda'r orsaf bŵer niwclear newydd arfaethedig yn Wylfa a seilwaith cysylltiedig y Grid Cenedlaethol. Er bod Ynys Môn yn Ynys Ynni, nid yw'n golygu y dylid ystyried bod y rhan fwyaf o'r Ynys ar gael i gynnal datblygiadau ynni ychwanegol, ni waeth beth fyddai'r effeithiau amgylcheddol, economaidd a chymunedol, er mai dyma fyddai canlyniad y FfDC ar ei ffurf bresennol ym marn CSYM.

Nodir mai ynni gwynt ac ynni solar yw'r unig ardaloedd yn y FfDC lle y dilynir ymagwedd ofodol, yn hytrach nag ymagwedd seiliedig ar feini prawf. Mae CSYM yn ystyried y byddai ymagwedd seiliedig ar feini prawf yn well na chreu Ardaloedd â Blaenoriaeth diffiniedig. Eisoes mae posibilrwydd y bydd CSYM yn lletya i ddatblygiadau Wylfa Newydd a'r Grid Cenedlaethol, a fydd yn gosod baich sylweddol ar y cymunedau, ac nid ymddengys bod hynny wedi'i gymryd i ystyriaeth mewn perthynas a dynodi Ynys Môn fel Ardal Blaenoriaeth. Mae pryderon hefyd mewn perthynas â seilwaith. Er enghraifft, cafodd llinellau uwchben arfaethedig y Grid Cenedlaethol eu cynllunio ar gyfer Wylfa Newydd yn unig ac nid yw'n glir pa seilwaith ychwanegol fyddai'r Grid Cenedlaethol ei angen i gysylltu â chanol yr Ynys. Yn sicr, ni roddwyd ystyriaeth i gapasiti'r grid wrth ddyrannu'r Ardaloedd Flaenoriaeth ac mae hyn yn codi pryderon sylweddol. Mae'n debyg y bydd pryderon sylweddol yn codi ynghylch cludiant o ganlyniad i'r cynnig hwn heb, er enghraifft, drydedd pont dros y Fenai, sydd eto, heb ei godi yn unrhyw un o'r dogfennau cefndir sy'n cefnogi'r FfDC sydd wedi ei hadolygu gan CSYM. Am y rhesymau hyn i gyd, ni all CSYM gefnogi'r dynodiad Ardaloedd Flaenoriaeth arfaethedig.

4. Canolfan Dwf Rhanbarthol - Caergybi

Mae CSYM yn hynod o siomedig ac wedi synnu nad yw Caergybi yn cael ei chydabod na'i diffinio fel Canolfan Dwf Rhanbarthol ar gyfer Cymru, yn arbennig gan fod y FfDC yn cyfeirio'n benodol at bwysigrwydd porthladd Caergybi i wasanaethu Cymru, y DU yn ehangach ac Iwerddon. Nid yw hyn yn dderbyniol. Mae CSYM yn credu'n gryf bod sail dystiolaeth glir yn bodoli i gyfiawnhau cynnwys Caergybi fel Canolfan Dwf Rhanbarthol o ystyried ei phwysigrwydd strategol posib i Gymru, ac felly mae'n awgrymu bod angen diwygio'r FfDC yn unol â hynny. Yn ogystal, mae angen rhoi mwy o amlygrwydd i hyn oherwydd yr ansicrwydd ynghylch Brexit. Nid yw'r goblygiadau i Ynys Môn a'r ardal ehangach pe bai'r DU yn gadael yr UE ar 31ain Hydref (gyda chytundeb neu heb gytundeb) yn glir, ond gellir tybio y byddai cyfnod trosiannol a dylai'r FfDC gymryd hynny i ystyriaeth wrth ystyried y Canolfannau Twf Rhanbarthol. Er nad ydym yn gwrthwynebu canolbwyntio twf economaidd strategol yng Ngogledd Ddwyrain Cymru; mae CSYM yn ceisio eglurder ynghylch sut bydd y cynllun yn galluogi ac yn dylanwadu ar dwf yng Ngogledd Orllewin Cymru. Mae potensial y Rhaglen Ynys Ynni a phrosiectau megis Wylfa Newydd o ran trawsnewid y dirwedd gymdeithasol-economaidd yng Ngogledd Orllewin Cymru wedi cael ei anwybyddu.

5. Gweledigaeth ar gyfer Ardaloedd Gwledig

Oherwydd natur wledig Ynys Môn, mae cefnogi cymunedau gwledig a'u datblygu yn flaenoriaeth allweddol. Mae CSYM o'r farn nad yw'r FfDC drafft yn darparu digon o gyfeiriad i ardaloedd gwledig. Mae pwysigrwydd y FfDC o ran arwain a llywio datblygiad yn ardaloedd gwledig Cymru'n hollbwysig. Heb weledigaeth o'r fath, mae risg y bydd mwy o anghyfartaledd rhwng ardaloedd trefol a gwledig yn creu heriau ychwanegol i ardaloedd gwledig. O ganlyniad, mae CSYM o'r farn y dylai'r FfDC gynnwys mwy o arweiniad polisi mewn perthynas â chefnogi cyfleoedd cyflogaeth, diogelu a chryfhau'r laith Gymraeg, mynd i'r afael ag anghyfartaledd, hyrwyddo cymunedau gwydn a chydlynus, hyrwyddo cysylltedd (o ran trafnidiaeth a seilwaith ddigidol) a galluogi datblygiad cynaliadwy. Mae angen rhoi mwy o gydnabyddiaeth ac arweiniad ynghylch twf a datblygiad twristiaeth a'r economi ymwelwyr yn y FfDC terfynol hefyd.

Twristiaeth yw'r sector economaidd fwyaf ar yr Ynys, gan gynhyrchu £311M (Adroddiad STEAM 2018) y flwyddyn i'r economi. Mae'r sector yn cynnal oddeutu 4,000 (Ibid.) o swyddi. Daw ymwelwyr i Ynys Môn i brofi ei chymeriad unigryw a'i hymdeimlad arbennig o le, ei lleoliad tawel a heddychlon, ei thraethau, ei golygfeydd o'r môr a'i thirweddau dramatig. Mae oddeutu 95% o arfordir Ynys Môn wedi'i ddynodi'n Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol, mae 50km yn Arfordir Treftadaeth (gan gynnwys Gogledd Môn) ac mae nifer o safleoedd eraill yn safleoedd dynodedig Cenedlaethol ac Ewropeaidd. Mae posibilrwydd y byddai dynodi'r rhan helaeth o'r Ynys ar gyfer cynhyrchu ynni solar ac ynni gwynt (gan gynhyrchu bron dim buddiannau cymdeithasol-economaidd) yn cael effaith niweidiol sylweddol ar ddiwydiant twristiaeth yr Ynys, gan y gallai gael effaith sylweddol ar dirwedd ac elfen weledol ardaloedd gwledig Ynys Môn.

Er bod gwahaniaeth sylweddol rhwng datblygiad trefol a gwledig, mae'n hanfodol bod y FfDC yn galluogi datblygiad priodol i yrru ffyniant a thwf cyffelyb mewn ardaloedd

gwledig. Cred CSYM fod angen ymgysylltu pellach gyda Fforwm Gwledig Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC) i drafod cynllun ar y cyd.

6. Polisi Iaith Gymraeg

Mae trefi, pentrefi a chymunedau gwledig yn hollbwysig i gymeriad a gwead Cymru a'r trefi a'r cymunedau hyn sy'n siapio a diffinio Cymru. Fodd bynnag, yr hyn sy'n gwneud Cymru'n unigryw yw'r iaith Gymraeg. Mae'r iaith Gymraeg fwyaf amlwg yng Nghymru wledig ac er bod CSYM yn cydnabod bwriad y FfDC i gyflawni'r amcan o sicrhau miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050, mae'n credu bod peidio â chael polisi dynodedig ar gyfer yr iaith Gymraeg yn fwlb sylfaenol. Byddai cynnwys polisi o'r fath yn alinio gyda Cymraeg 2050: Strategaeth iaith Gymraeg Llywodraeth Cymru a dylid mesur perfformiad i gynnal y cymunedau Cymraeg hyn a chyflawni targed Llywodraeth Cymru o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae'n holl bwysig cyflawni'r targed hwn er mwyn atal allfudo net ymysg pobl ifanc drwy ddarparu tai fforddiadwy, swyddi a chyfleoedd er mwyn i'r ardaloedd gwledig hyn ffynnu fel cymunedau Cymraeg eu hiaith.

7. Tai Fforddiadwy

Mae oedi o ran darparu tai fforddiadwy yn fater allweddol. Mae CSYM yn nodi'r cyfeiriad bod angen i 47% ar gyfartaledd o dai ychwanegol fod yn dai fforddiadwy ar gyfer y cyfnod pum mlynedd o 2018/19 i 2022/23. Fodd bynnag, nid yw hyn yn cymryd i ystyriaeth yr effaith ar hyfywedd ar safleoedd marchnad a'i bod, ar gyfartaledd, yn annhebygol y bydd lefel o tua 50% o ddarpariaeth fforddiadwy yn cael ei gyflawni ar y mwyafrif o safleoedd mewn lleoliadau gwledig ar draws Cymru. Er y cydnebir bod Llywodraeth Cymru'n bwriadu defnyddio ei bolisiâu ariannu, tir, cynllunio a thai i yrru hyn, nid yw'r FfDC yn esbonio sut y bydd materion megis methiant yn y farchnad a chostau seilwaith yn cael eu datrys. Mae angen cynyddol i godi safonau tai cymdeithasol presennol i gwrdd â safonau modern. Fodd bynnag, mae angen adnoddau ychwanegol i sicrhau bod hyn yn digwydd.

8. Cysylltedd a Thrydedd Pont dros y Fenai

Mae CSYM yn siomedig na chyfeirir at y drydedd bont arfaethedig rhwng yr Ynys a'r tir mawr. Ystyrir bod hyn yn dangos diffyg gweledigaeth ac uchelgais ac yn siomedig, yn arbennig o ystyried y datblygiadau posib a all ddigwydd ar yr Ynys a fyddai'n arwain at gynnydd cronus sylweddol yn lefel y traffig. Byddai hyn yn gwneud croesi i'r Ynys, a gadael, yn broblem sylweddol ac yn rhwystro twf. Fel cynllun y bu Llywodraeth Cymru'n ei hyrwyddo yn y gorffennol, dylid cynnwys y drydedd bont yn y FfDC. Er ein bod yn cefnogi'r egwyddor o wasanaeth Metro Gogledd Cymru er mwyn cael galluogi mynediad at swyddi, gwasanaethau a chyfleusterau, mae CSYM o'r farn y dylai'r seilwaith hwn ymestyn dros ranbarth Gogledd Cymru gyfan er mwyn hwyluso gwell cysylltiad rhwng Gogledd Orllewin Cymru a Gogledd Ddwyrain Cymru (ac i mewn i Ogledd Orllewin Lloegr).

9. Cysylltiad Awyr rhwng Gogledd a De Cymru

Mae Polisi Drafft 32 yn ymwneud â Maes Awyr Caerdydd ac mae'n cefnogi ei dwf a'i ddatblygiad. Cydnebir ei bwysigrwydd fel porth rhyngwladol, yn cysylltu Cymru â'r byd,

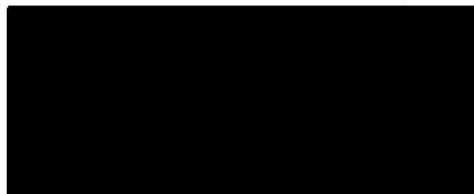
ac mae CSYM yn cefnogi hyn. Fodd bynnag, ni chyfeirir at ei swyddogaeth genedlaethol a phwysigrwydd cysylltu Gogledd a De Cymru, rhywbeth y cyfeirir ato yn Strategaeth Trafnidiaeth Cymru sydd yn cydnabod bod y gwasanaeth yn chwarae rhan sylweddol yn natblygiad economaidd gogledd orllewin Cymru, gan ddarparu gwell cysylltiad busnes, cyfleoedd twristiaeth a lleihau amseroedd teithio. Mae CSYM o'r farn y dylai'r FfDC adlewyrchu hyn.

Mae angen ystyried a rhoi sylw i'r materion a godir, a'r manylion pellach yn Atodiad A, wrth baratoi fersiwn derfynol y FfDC. Os na ddigwydd hynny, yna ni fydd y cynllun yn gweithio i drigolion, cymunedau, economi ac amgylchedd yr Ynys. Mae'r sylwadau a gyflwynir yn rhoi ystyriaeth lawn i'r presennol a'r dyfodol, gan alinio'n llwyr â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (2015).

Gobeithir y bydd Llywodraeth Cymru'n ystyried bod ymateb CSYM i'r FfDC yn adeiladol er mwyn cynorthwyo i greu cynllun datblygu holl gynhwysfawr ar gyfer yr 20 mlynedd nesaf fydd yn siapiau twf a datblygiad y wlad yn y dyfodol er lles ei phobl a'r genhedlaeth nesaf.

Mae CSYM wedi ymrwymo i gydweithio'n lleol, ar draws Gogledd Cymru a gyda Llywodraeth Cymru i sicrhau bod y FfDC yn addas i bwrpas a bod aliniad clir o'r lefel leol i'r haen gynllunio uchaf a fydd yn gosod cyfeiriad ar gyfer buddsoddi mewn seilwaith a datblygiad. Byddwn yn croesawu trafodaeth bellach gyda Llywodraeth Cymru mewn perthynas â hynny er mwyn sicrhau bod y sylwadau uchod yn derbyn sylw priodol.

Yn awddur

DYLAN J. WILLIAMS

Cyfarwyddwr Lle a Llesiant Cymunedol

ATODIAD A

1.0 Llywodraethu a Monitro

- 1.1 Mae CSYM yn derbyn yr egwyddor o Gynlluniau Datblygu Strategol a Chynllunio Rhanbarthol. Fodd bynnag, o fod yn rhan o'r gyntaf a'r unig Uned Polisi Cynllunio ar y Cyd (UPCC) a Chynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLI ar y Cyd) yng Nghymru, mae manteision y tair haen o bolisi cynllunio yn parhau i fod yn aneglur. Mae'r FfDC yn ceisio annog awdurdodau lleol i greu Cynlluniau Datblygu Strategol (CDS) ac i barhau i reoli Cynlluniau Datblygu Lleol. Ar hyn o bryd, mae'r trefniadau llywodraethiant, cyfrifoldebau ac atebolrwydd yn aneglur mewn perthynas â datblygu'r CDS - pwy sy'n gyfrifol ac yn atebol o ran cydlynu a chyflawni. Yn ogystal, mae'r FfDC yn gwrth-ddweud ei hun mewn perthynas â graddfa'r CDS - a fyddai'n gweithredu ar lefel rhanbarth cyfan neu ar lefel isranbarthol. Mae angen i hyn fod yn fwy eglur o fewn y fframwaith gan y byddai rhywun yn tybio y byddai'n rhaid rhoi'r Cynlluniau Datblygu Strategol yn eu lle mewn cyfnod byr iawn.
- 1.2 Rydym yn cwestiynu ymhle mae'r capasiti a'r adnoddau i ymgymryd â'r gweithgareddau uchod. Nid oes gan CSYM y capasiti, y profiad na'r gallu i ddatblygu Cynllun Datblygu Strategol ar lefel Ranbarthol.
- 1.3 Mae Pennod 3 yn amlinellu canlyniadau'r FfDC yn seiliedig ar egwyddorion cynllunio cenedlaethol a chanlyniadau siapio lle cynaliadwy cenedlaethol a nodir ym Mholisi Cynllunio Cymru (PCC). Mae'n nodi fod pob rhan o'r ddogfen yn ymwneud â chyflawni 11 canlyniad y FfDC. Mae eu trosi yn gamau gweithredu ac allbynnau yn dasg gymhleth a heriol. Byddai'n fuddiol deall pwy a sut fydd cyflawni yn cael ei fonitro, wedi ei alinio ac yn gyson â'r Cynlluniau Datblygu Lleol a'r Adolygiadau Perfformiad Blynyddol.
- 1.4 Mae'r FfDC yn rhan o gyfres newydd o ddogfennau lefel uchel (ochr yn ochr â'r Polisi Cynllunio Cymru newydd, trefn newydd Cydsynio Seilwaith Cymru a'r Cynllun Morol newydd ar gyfer Cymru). Gyda'i gilydd, byddant yn sylfaen i gynlluniau defnydd tir strategol yng Nghymru yn ystod yr 20 mlynedd nesaf. Bydd y cydberthynas rhwng y dogfennau hyn yn holl bwysig (cynnwys, dehongliad, cymhwyso, monitro ayb). Bydd hyn yn gymhleth o safbwynt y sector cyhoeddus, y datblygwr, rhanddeiliaid a chymunedau/trigolion. Bydd cysondeb yn allweddol, gan gynnwys arweiniad a chefnogaeth hygyrch ac effeithiol. Byddem yn elwa o ddeall sut fydd hyn yn cael ei ddatblygu. Mae sicrhau cysondeb rhwng yr holl ddogfennau hyn yn holl bwysig i sicrhau fod y ffordd ymlaen yn glir ac nad oes unrhyw wrthddweud. Bydd hyn yn holl bwysig i gynnal enw da'r system gynllunio defnydd tir yng Nghymru, yn caniatáu gwneud penderfyniadau effeithiol ac effeithlon ac yn lleihau prosesau barnwrol/cyfreithiol.
- 1.5 Croesewir a chefnogir y bwriad i gynnal adolygiad llawn bob 5 mlynedd. Yn ogystal, byddem yn argymhell bod adroddiad monitro blynyddol yn cael ei lunio a'i gyhoeddi. Byddai hyn yn gyson â threfniadau'r Cynllun Datblygu Lleol.

2.0 Canolfannau Twf Rhanbarthol - Caergybi (Strategaeth Ofodol)

2.1 Rydym yn siomedig ac yn synnu nad yw Caergybi yn cael ei chydabod na'i diffinio fel Canolfan Dwf Rhanbarthol ar gyfer Cymru, yn arbennig o ystyried bod Polisi 20 a 21 y FfDC yn cydnabod pwysigrwydd porthladd Caergybi i wasanaethu Cymru, y DU yn ehangach ac Iwerddon. Cydnebir hefyd y potensial sylweddol am dwf a buddsoddiad yng Nghaergybi. Rydym yn gofyn i Gaergybi gael ei hychwanegu, ei chydabod a rhoddi statws Canolfan Dwf Rhanbarthol iddi yn y FfDC terfynol. Rydym o'r farn bod sail dystiolaeth glir yn bodoli i gyfiawnhau cynnwys Caergybi fel canolfan dwf rhanbarthol yn y FfDC terfynol:

- Porthladd Caergybi yw un o borthladdoedd prysuraf y DU gyda dros 2 filiwn o deithwyr troed a 450,000 uned o nwyddau'n pasio drwy'r porthladd bob blwyddyn.
- Caergybi yw'r prif borthladd gadael/glanio ar gyfer Gogledd Lloegr, Cymru a Chanolbarth Lloegr i Fôr Iwerddon ac mae'n ffurfio rhan allweddol o lwybrau masnach rhyngwladol.
- Porthladd llongau mordaith prysuraf Cymru ac mae Ynys Gybi yn gyrchfan brysur i ymwelwyr ac yn cael ei nodweddu gan olygfeydd arfordirol deniadol.
- Mae cyfyngiadau o ran manteisio i'r eithaf ar botensial y porthladd, ond mae cynlluniau ehangu sylweddol yn cael eu cydnabod a'u cynllunio fel rhan o Fargen Dwf Gogledd Cymru.
- Ar ôl Brexit, bydd y Porthladd yn borth rhyngwladol allweddol i mewn i'r DU a fydd yn sicrhau ei fod yn parhau i fod yn borth strategol o Iwerddon drwy'r DU i mewn i Ewrop.
- Potensial sylweddol am dwf mewn swyddi a thai, gyda chysylltiadau ffordd a rheilffordd da.
- Mae ganddi sector manwerthu mawr sy'n ehangu, safle diwydiannol mawr gydag unedau busnes, a pharc busnes strategol ym Mharc Cybi.
- Datblygiad posib Land & Lakes, sy'n cynnwys pentref hamdden gyda hyd at 500 o gabanau, bythynnod a chyfleusterau cysylltiedig.
- Posiblirwydd o ddatblygiad mawr defnydd cymysg ym Marina Caergybi.

2.2 Gwneir nifer o gyfeiriadau at 'arc' o ardaloedd adeiledig yng Ngogledd Cymru yn ymestyn ar draws y rhanbarth lle mae'r boblogaeth, amddifadedd, gwasanaethau allweddol, cyfleusterau, teithio i'r gwaith a gweithgarwch economaidd wedi'u crynhoi. Mae'r 'arc' yn ymestyn ar hyd yr arfordir o Afon Menai i'r ffin gyda Lloegr. Ymddengys fod y penderfyniad i ganolbwyntio'r rhan helaeth o ddatblygiad i'r arc o Gaernarfon i Lannau Dyfrdwy yn rhagfarnu yn erbyn datblygiad economaidd Ynys Môn. Er y gallai dilyn polisi fel hyn greu ffyniant economaidd yn yr ardal yn gyffredinol, ni fydd hynny'n wir am Ynys Môn. Credwn y dylid ymestyn yr 'arc' ymhellach i'r gorllewin ac y dylai gychwyn yng Nghaergybi.

3.0 Gweledigaeth ar gyfer Ardaloedd Gwledig

3.1 Mae pwysigrwydd y FfDC o ran arwain a llywio datblygiad mewn ardaloedd gwledig yng Nghymru, ac nid datblygiad trefol yn unig, yn holl bwysig. Mae gan

ardaloedd gwledig yng Nghymru drefi a chymunedau gwledig bywiog sy'n wynebu amddifadedd y mae angen eu cefnogi fel canolfannau pwysig. Dylid rhoi mwy o ystyriaeth i drefi llai / gwledig yn y FfDC terfynol gan eu bod yn hybiau allweddol.

- 3.2 Mae Polisi 4 yn datgan mai'r ffordd orau o gynllunio dyfodol ardaloedd gwledig yw drwy wneud hynny ar lefel ranbarthol a lleol – nid yw'r FfDC drafft yn darparu digon o gyfeiriad ar gyfer ardaloedd gwledig. Ychydig iawn o gyfeiriad a geir yn y FfDC drafft at ddatblygiad gwledig ac mae mwy o fygythiad y bydd ardaloedd gwledig yng Nghymru yn cael eu gadael ar ôl a'r bwlch rhwng ardaloedd trefol a gwledig yn tyfu. Byddai hyn yn niweidiol i rannau mawr o Gymru sydd â chymeriad gwledig ac sy'n gartref i 40% o boblogaeth Cymru (aneddiadau o lai na 10,000 o bobl).
- 3.3 Os bydd dyfodol Cymru weledig yn cael ei gyfyngu i ddatblygiad yn canolbwyntio ar ddiwydiannau traddodiadol (ffermio/twristiaeth) ac ynni carbon isel (sydd ddim yn gyflogwyr mawr), nid yw'n eglur o ble y daw cyfleoedd cyflogaeth hanfodol a dymunol.
- 3.4 Nid yw'r FfDC drafft yn amlinellu'n glir sut fydd Aneddiadau Arfordirol Gogledd Cymru o fewn yr arc arfordirol o Gaernarfon i Lannau Dyfrdwy, mewn rôl isranbarthol bwysig i gefnogi prif ardaloedd twf Wrecsam a Glannau Dyfrdwy, yn cynnal cymunedau gwledig hyfyw a chynaliadwy. Nid yw'n glir a fydd effeithiau canoli datblygiad yn hwylusydd positif a chyflenwol i'r gefnwlad wledig. Sut fydd y FfDC yn cefnogi ardaloedd gwledig i sicrhau cyfleoedd cyflogaeth o safon i atal allfudo, diogelu a chryfhau'r laith Gymraeg, a galluogi datblygiad cynaliadwy?
- 3.5 Yn gysylltiedig â Thrafnidiaeth a Chysylltedd, sut fyddai LIC yn sicrhau bod cysylltedd a chysylltiadau trafndiaeth da o'r ardaloedd gwledig i'r ardaloedd a nodwyd fel prif ardaloedd twf?
- 3.6 Byddai rhoi mwy o gydnabyddiaeth ac arweiniad ynghylch twf a datblygiad pellach twristiaeth a'r economi ymwelwyr yn y FfDC terfynol yn ychwanegu gwerth. Twristiaeth yw'r sector economaidd fwyaf ar yr Ynys, gan gynhyrchu £311M (Adroddiad STEAM 2018) y flwyddyn i'r economi. Mae'r sector yn cynnal oddeutu 4,000 (Ibid.) o swyddi. Daw ymwelwyr i Ynys Môn i brofi ei chymeriad unigryw a'i hymdeimlad arbennig o le, ei lleoliad tawel a heddychlon, ei thraethau, ei golygfeydd o'r môr a'i thirweddau dramatig. Mae oddeutu 95% o arfordir Ynys Môn wedi'i ddynodi'n Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol, mae 50km yn Arfordir Treftadaeth (gan gynnwys Gogledd Môn) ac mae nifer o safleoedd eraill yn safleoedd dynodedig Cenedlaethol ac Ewropeaidd. Mae hyn yn holl bwysig i ddyfodol cymunedau gwledig, ac mae angen rhoi ystyriaeth ofalus a chydbwysu'r cyfleoedd a'r heriau.
- 3.7 Mae sicrhau fod yr holl rannau o Gymru, gan gynnwys ardaloedd gwledig, yn cael eu cefnogi gan seilwaith delegyfathrebu fodern yn cael ei groesawu. Rydym yn awyddus i ddeall yn well sut fydd y Parthau Gweithredu ar Ffonau Symudol yn cael eu diffinio a'u neilltuo.

4.0 Yr Iaith Gymraeg

- 4.1 Rydym yn croesawu'r ffaith bod y FfDC yn cydnabod bod yr Iaith Gymraeg yn gyfle a her allweddol sy'n wynebu'r genedl, a rôl y cynllun o ran sicrhau fod y targed cenedlaethol o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050 yn cael ei gyflawni.
- 4.2 Er mwyn gosod y cyd-destun, mae Ynys Môn yn lle unigryw ac arbennig iawn lle mae'r Iaith Gymraeg a'i diwylliant yn rhan annatod o hunaniaeth Ynys Môn. Mae'r Iaith Gymraeg, diwylliant a threftadaeth yn holl bwysig. Gall dros dri chwarter o blant sy'n byw ar yr Ynys siarad Cymraeg a dros hanner yr oedolion. Mae Ynys Môn yn parhau i fod yn un o gadarnleoedd yr Iaith Gymraeg. Mae'r Iaith Gymraeg yn rhan naturiol o fywyd bob dydd ac o gydlynid cymdeithasol a llesiant yr Ynys. O'r herwydd, mae diogelu a chryfhau'r Iaith yn un o'r prif flaenoriaethau wrth symud ymlaen ac mae CSYM yn awyddus i ddeall sut bydd y FfDC yn cyfrannu tuag at y flaenoriaeth hon yn Ynys Môn a Gogledd Cymru.
- 4.3 Rydym yn cwestiynu pam nad oes polisi dynodedig ar yr Iaith Gymraeg a'r canlyniad a ddeisyfir o gynyddu nifer y Siaradwyr Cymraeg. Dylai hyn alinio gyda Cymraeg 2050: Strategaeth y Gymraeg Llywodraeth Cymru.
- 4.4 Nid yw'r glir pam fod datblygu'r Iaith Gymraeg yn cael ei gyfyngu i ardaloedd '*lle mae'r Gymraeg yn iaith bob dydd*'. Beth yw'r diffiniad o iaith bob dydd? Bydd yr ymagwedd a'r diffiniad presennol yn cyfyngu ar berthnasedd ac ymrwymiad dwyieithrwydd i ardaloedd gofodol diffiniedig.
- 4.5 Rydym yn cwestiynu a yw'r FfDC yn gwneud digon i hyrwyddo a diogelu'r Iaith Gymraeg, ac ni ellir gorbwysleisio pwysigrwydd yr Iaith Gymraeg a diwylliant i Ynys Môn a Gogledd Orllewin Cymru. Dylid ailystyried hyn cyn llunio'r FfDC terfynol.

5.0 Ynni Gwynt ac Ynni Solar – Dynodiad Adnewyddadwy

- 5.1 Rydym yn derbyn yn llwyr yr angen i gynhyrchu ynni carbon isel i gwrdd â newid yn y DU yn dilyn cyhoeddiadau diweddar gan Lywodraeth y DU ynghylch ei darged Net Sero erbyn 2050. Bydd cynhyrchu gwahanol ffurfiau o ynni carbon isel yn hanfodol i gyflawni'r targed hwn a bydd rhaid i Gymru chwarae ei rhan er mwyn cyfrannu at y targed hwn.
- 5.2 Mae'r FfDC drafft yn amlygu ynni gwynt ac ynni solar fel dull o gynhyrchu ynni carbon isel. Fodd bynnag, dylid rhoi'r un amlygrwydd a phwysigrwydd i ynni llanw, ynni dŵr a datblygiadau yn y môr.
- 5.3 Mewn partneriaeth â rhanddeiliaid allweddol, mae CSYM wedi sefydlu'r rhaglen gymdeithasol-economaidd, Rhaglen Ynys Ynni Môn (RhYY) ([LINC](#)). Gweledigaeth y Rhaglen Ynys Ynni yw creu cyfle unwaith mewn oes i greu swyddi, twf economaidd a ffyniant drwy fanteisio ar nifer o brosiectau trawsnewidiol ar Ynys Môn a rhoi Ynys Môn ar flaen y gad ym maes ynni carbon isel, ymchwil a datblygiad, cynhyrchu a gwasanaethu. Yn ei dro, bydd hyn yn

creu sylfaen gadarn i annog arallgyfeirio a thrawsnewid economaidd, gan greu manteision cadarnhaol yn yr hirdymor.

- 5.4 Fodd bynnag, mae cefnogaeth ar gyfer y seilwaith ynni newydd ar Ynys Môn yn seiliedig ar sicrhau cyflogaeth hirdymor a chyfleoedd yn y gadwyn gyflenwi, a chreu twf economaidd trawsnewidiol, wrth sicrhau fod yr effeithiau niweidiol yn cael eu lliniaru'n effeithiol.
- 5.5 Mae CSYM wedi adolygu'r dogfennau cefndir sy'n cefnogi'r Meysydd Blaenoriaeth arfaethedig ar gyfer ynni gwynt ac ynni solar. Mae llawer o wybodaeth mewn perthynas â'r meini prawf a ddefnyddir. Mae'r cyfiawnhad a'r dystiolaeth dros ddewis y rhan fwyaf o'r Ynys fel Ardaloedd Blaenoriaeth yn aneglur. Nid yw hyn yn dderbyniol ac mae'n peri pryder sylweddol. Mae CSYM yn gwrthwynebu'r dynodiad hwn.
- 5.6 Mae dogfennau cefndirol y FfDC yn cadarnhau na chynhaliwyd dadansoddiad o gapasiti presennol y seilwaith grid sy'n gwasanaethu'r Ardaloedd Blaenoriaeth a nodwyd. Bydd hyn yn cael effaith ar lefel y seilwaith ychwanegol fydd ei angen a sut y gallai seilwaith o'r fath effeithio ar ddynodiadau amgylcheddol gwerth uchel.
- 5.7 Mae'r FfDC yn nodi Gogledd a Chanolbarth Ynys Môn fel Ardal Blaenoriaeth ar gyfer ynni gwynt ac ynni solar (Polisi 10). Fodd bynnag, nid oes unrhyw fanylion yn y FfDC i esbonio sut a pham y cafodd y lleoliad hwn ei ddewis na beth oedd y meini prawf. Rydym yn nodi bod gwaith cefndirol wedi digwydd drwy Lywodraeth Cymru - Asesiad o botensial Ynni Solar a Gwynt ar y tir yng Nghymru (Cam 1 a 2) ([LINC](#)) sy'n darparu methodoleg, tystiolaeth a chyfiawnhad dros ddewis yr Ardaloedd Blaenoriaeth. Dylid mynegi'r cyfiawnhad dros y dynodiadau yn llawer mwy eglur yn y FfDC terfynol.
- 5.8 Mae'r Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLI ar y Cyd) yn darparu cyfiawnhad dros faint y tyrbinau gwynt / ffermydd solar y gellir eu derbyn, ac yn rhoi ystyriaeth i'r Astudiaeth Asesiad Sensitifrwydd a Chapasiti Tirweddau. Deallir bod CNC yn gwneud gwaith i gynhyrchu Canllawiau Cenedlaethol mewn perthynas â'r mater hwn. Fydd y FfDC yn ystyried gwybodaeth o'r fath er mwyn rhoi sylw i gyfyngiadau safle penodol ac i weld a yw'r Ardaloedd Blaenoriaeth yn parhau i fod yn lleoliadau dilys?
- 5.9 Rydym yn bryderus am y rhagdybiaeth o blaid datblygiad ar gyfer y cynlluniau hyn (Polisi 10) a bod newid yn y dirwedd yn cael ei dderbyn fel canlyniad. Mae'r diagram ar dudalen 48 yn nodi'r Gorllewin fel ardal o ansawdd tirweddol ac amgylcheddol uchel. Mae hyn yn gwrthddweud y syniad bod hon yn ardal sy'n gallu derbyn, mewn egwyddor, newidiadau i'r dirwedd.
- 5.10 Ymddengys bod un o'r Ardaloedd Tirwedd Arbennig a nodwyd yng Nghynllun Datblygu Lleol ar y Cyd Ynys Môn a Gwynedd o fewn Ardal â Blaenoriaeth Ynys Môn. Mae ardaloedd o'r fath yn cael eu cefnogi gan Ddatganiad o Werth ac Arwyddocâd sydd yn gosod allan yn glir sut y mae pob ardal yn cwrdd â'r meini prawf ar gyfer dynodiad, ac yn cynnwys set o 'rinweddau arbennig' sy'n sail i'r dynodiad. Mae rhaid i unrhyw gynigion datblygu o fewn yr Ardaloedd Tirwedd

Arbennig gymryd y rhinweddau arbennig i ystyriaeth. Dylid adlewyrchu hynny yn y FfDC hefyd.

- 5.11 Rhaid rhoi ystyriaeth i effaith y datblygiad ar osodiad y Parc Cenedlaethol a'r Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE). Mae rhan o Ardaloedd Blaenoriaeth 1 yn agos at yr AHNE yng Ngogledd Ynys Môn. Rydym yn nodi'r testun ar gyfer Polisi drafft 12 sy'n datgan bod rhaid i gynigion yn agos i ffiniau'r ardaloedd dynodedig hyn ddangos na fydd y datblygiad yn tanseilio'r amcanion sy'n sail i ddibenion y dynodiad, ond nid yw'n glir sut mae'r agwedd hon yn cydblethu â Pholisi 10 sydd yn rhagdybio o blaid datblygiad o fewn yr Ardal Blaenoriaeth. Y cyfan sy'n ofynnol dan Bolisi 10 yw bod yr effeithiau ar Barciau Cenedlaethol ac AHNEau yn cael eu lleihau, gan awgrymu bod y rhagdybiaeth o blaid datblygu yn cael blaenoriaeth. Nid ddylai'r sefyllfa hon fodoli, a dylai'r FfDC ei gwneud yn glir bod Polisi 12 yn cael blaenoriaeth dros y rhagdybiaeth honno.
- 5.12 Mae tudalen 11 y FfDC yn datgan nad '*yw'n ceisio nodi'r union leoliad ar gyfer datblygiadau newydd*', ar ôl datgan cyn hynny bod 'rhaid' i gynlluniau datblygu strategol a lleol (sydd yn nodi lleoliadau) gydymffurfio â'r FfDC (td. 10). O ganlyniad, mewn perthynas â dynodiadau ynni gwynt ac ynni solar, mae peth gwrthddweud gan nad yw'r Ardaloedd Cyfleoedd Posib ar gyfer Ffermydd Solar yn y CDLI ar y Cyd yn cyfateb i'r hyn a gynigir yn y FfDC. Yn ogystal, mae'r safleoedd Ynni Gwynt ac Ynni Solar tu allan i'r Ardaloedd Chwilio Strategol a nodwyd yn TAN 8 ac ymddengys, o'r herwydd, bod y FfDC yn gwrthdaro â TAN8 ac, o ganlyniad, yn gwrthdaro gyda Pholisi Cynllunio Cymru. Bydd angen datrys hyn cyn cyhoeddi'r FfDC terfynol.
- 5.13 Rydym yn croesawu, mewn egwyddor, bod Polisi 22 wedi'i gynnwys – Gogledd Orllewin Cymru ac Ynni (Tudalen 54) ac yn gofyn i'r pwyntiau canlynol gael eu hystyried ymhellach er mwyn dylanwadu a gwella ar y FfDC terfynol:
  - a) Cyfeiriad uniongyrchol at Raglen Ynys Ynni Môn a'i gweledigaeth / amcanion
  - b) Rhoi mwy o ystyriaeth ac amlygrwydd i'r angen i fuddsoddi mewn seilwaith trawsgludo ynni
  - c) Rhoi mwy o gydnabyddiaeth i'r angen i fuddsoddi mewn hyfforddiant a sgiliau; gweithio gyda phrifysgolion a busnesau ar draws y rhanbarth a Gogledd Orllewin Lloegr
  - d) Croesawu cydnabyddiaeth o'r angen i weithio gydag Arc Niwclear y Gogledd Orllewin
  - e) Cydnabod yr angen i ddatblygu canolfannau rhagoriaeth mewn Prifysgolion
  - f) Cydnabod cyfleoedd yn y gadwyn gyflenwi, yn arbennig mewn perthynas ag ynni niwclear
- 5.14 Cyfeirir at gynhyrchu un gigawatt o'r ynni adnewyddadwy a ddefnyddir drwy brosiectau ynni adnewyddadwy mewn perchnogaeth leol erbyn 2020 a bod o leiaf elfen o berchnogaeth leol. Dylid cynnwys eglurhad pellach yn y FfDC ynghylch yr hyn a ddiffinnir fel perchnogaeth leol o brosiect i sicrhau ei fod yn cydymffurfio â'r targed hwn a bod y prosiect o fudd i'r gymuned.

6.0 Wylfa Newydd

- 6.1 Ar hyn o bryd, ni roddir sylw a statws digonol i ddatblygiad posib gorsaf bŵer niwclear newydd ar Ynys Môn. Nid yw'r fersiwn Hawdd i Ddarllen o'r ymgynghoriad ar y FfDC yn hyrwyddo ynni niwclear mewn goleuni ffafriol a dim ond cyfeiriad wrth basio a geir ar y datblygiadau hyn ym Mholisi 22. Mae hyn yn siomedig ac yn annerbyniol ac rydym yn pwyso ar Lywodraeth Cymru i'w adolygu a'i ddiweddarau. Bydd yr Ysgrifennydd Gwladol yn gwneud penderfyniad ynghylch y Gorchymyn Caniatâd Datblygu ym mis Hydref 2019.
- 6.2 Mae ymrwymiad Llywodraeth y DU i gyflawni allyriadau carbon Net Sero erbyn 2050, o gymharu â lefelau 1990, a dyletswydd Gweinidogion Llywodraeth Cymru i sicrhau fod allyriadau net Cymru yn 2050 80% yn is na'r waelodlin bresennol yn golygu bod gan Brosiect Wylfa Newydd y potensial i chwarae rhan arwyddocaol o ran cyflawni'r targedau hyn. Fel ffynhonnell ynni carbon isel, mae Llywodraeth y DU wedi datgan yn glir bod gan gynhyrchu ynni niwclear rôl bwysig i'w chwarae wrth arallgyfeirio a datgarboneiddio'r galw am drydan.
- 6.3 Mae Llywodraeth Cymru, drwy ei strategaeth bontio i ynni carbon isel, a CSYM, ill dau'n cydnabod pwysigrwydd y cyfraniad y gall pŵer niwclear newydd ei wneud i gymysgedd ynni'r DU a diogelu'r cyflenwad trydan ac mae'r ddau'n cefnogi'r egwyddor o ddatblygu gorsaf bŵer niwclear newydd yn Wylfa. Maent hefyd yn rhagweld y bydd datblygu gorsaf bŵer niwclear newydd yn Wylfa yn yrrwr sylfaenol ar gyfer twf economaidd hirdymor, cynaliadwy ar Ynys Môn ac yn rhanbarth Gogledd Cymru yn ehangach a dylai'r FfDC roi mwy o bwyslais ar hyn.
- 6.4 Ym mis Medi 2017, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru'r ddogfen Ffyniant i Bawb: Y Strategaeth Genedlaethol; sy'n nodi sut fydd Llywodraeth Cymru yn cyflawni ei Rhaglen Lywodraethu. Mae'n cymryd yr ymrwymadau yn y Rhaglen Lywodraethu ac yn nodi sut y byddant yn cael eu cyflawni drwy ddwyn ynghyd ymdrechion gwasanaeth cyhoeddus ehangach Cymru. Mae'r Strategaeth yn cyfeirio'n benodol at yr angen i fanteisio ar gyfleoedd o Wylfa Newydd a'r angen i gysylltu tai newydd â datblygiadau seilwaith mawr newydd. Mae angen eglurder ynghylch sut bydd y FfDC yn cydblethu â dogfennau lefel uchel eraill Llywodraeth Cymru a'u bod oll yn darparu neges glir a chyson ynghylch yr hyn a gyflawnir. Ar hyn o bryd, nid yw'r FfDC yn alinio gyda'r ddogfen 'Ffyniant i Bawb' mewn perthynas â Wylfa Newydd.
- 6.5 Mae pwysigrwydd strategol allweddol y Prosiect Wylfa Newydd yn cael ei gydnabod yn llawn yn RhYY CSYM ac Ardaloedd Menter ([LINC](#)) Llywodraeth Cymru sydd, gyda'i gilydd, â'r nod o greu hyb rhagoriaeth ddaearyddol ar gyfer datblygu, gweithredu a gwasanaethu mentrau ynni carbon isel.
- 6.6 O ganlyniad, bydd gan y Prosiect Wylfa Newydd oblygiadau pwysig i economi, cymunedau ac amgylchedd yr Ynys a Gogledd Cymru yn ehangach ac mae angen cydnabod hynny'n llawn yn y FfDC terfynol.

7.0 Ardaloedd Parth Menter

- 7.1 Mae peth cyfeiriad at Ardaloedd Menter Eryri, Glannau Dyfrdwy a Maes Awyr Caerdydd. Rydym yn gofyn i gyfeiriad at Ardal Fenter Ynys Môn ([LINC](#)) gael ei gynnwys hefyd, yn arbennig wrth gyflwyno Gogledd Orllewin Cymru ac Ynni ym Mholisi 22.
- 7.2 Ochr yn ochr â'r Rhaglen Ynys Ynni, mae Parth Menter Ynys Môn yn gyrru twf yr Ynys fel canolfan ragoriaeth fyd enwog ym maes cynhyrchu ynni carbon isel. Yn ogystal, dynodwyd y Parth Arddangos Morol a neilltuwyd i ddyfeisiau ynni'r môr yn nyfroedd dyfnion Porthladd Caergybi – un o brif byrth y DU i lwerddon. Dylid cynnwys hyn yn y FfDC er mwyn gosod cyd-destun perthnasol a nodi bod Ynys Môn yn gartref i ddenu datblygiadau yn gysylltiedig ag ynni carbon isel, fydd yn darparu cyfleoedd trawsnewidiol mewn perthynas â chyflogaeth a'r gadwyn gyflenwi ac yn cyfrannu at drawsnewid yr economi leol a rhanbarthol.

8.0 Cysylltedd a Thrydedd Bont Posib

- 8.1 Rydym yn cytuno bod cysylltedd trafndiaeth ranbarthol yn digwydd yn bennaf rhwng y Gorllewin/Dwyrain (ac i'r cyfeiriad arall) sy'n cysylltu Gogledd Cymru gyda Lloegr (yn hytrach nag o Gogledd Cymru i Dde Cymru). Mae'n holl bwysig sicrhau bod Ynys Môn yn cael ei chysylltu â gweddill rhanbarth Gogledd Cymru. Un o'r prif heriau yng Ngogledd Orllewin Cymru yw gwella seilwaith trafndiaeth o'r Gorllewin i'r Dwyrain (ac i'r cyfeiriad arall).
- 8.2 Mae'n siomedig nad oes cyfeiriad at y drydedd bont arfaethedig rhwng yr Ynys a'r tir mawr. Ystyrir bod hyn yn dangos diffyg gweledigaeth ac uchelgais ac yn siomedig. Gofynnwn i hyn gael ei gydnabod ac i'r FfDC terfynol gynnwys y trydedd bont. Mae hyn yn arbennig o wir wrth ystyried y datblygiadau posib all ddigwydd ar yr Ynys a fyddai, gyda'i gilydd, yn creu cynnydd sylweddol mewn traffig, ac a fyddai o ganlyniad yn gwneud croesi ar yr Ynys a gadael yn anodd iawn i drigolion, teithwyr ac ymwelwyr. Yn ogystal, mae'r drydedd bont yn holl bwysig i gludo nwyddau o lwerddon i'r DU a thu hwnt ac i sicrhau nad yw Ynys Môn yn rhwystr i dwf, buddsoddiad a datblygiad.
- 8.3 Byddai mwy o eglurder a diffiniad (cwmpas a manteision) ynghylch Metro Gogledd Cymru (Polisi 21) yn fuddiol hefyd. Edrychir ar hwn fel gwasanaeth hanfodol i sicrhau gwell cysylltiad rhwng Gogledd Orllewin Cymru, Gogledd Dwyrain Cymru, a Gogledd Orllewin Lloegr (yn ddyddiol, yn y ddau gyfeiriad) er mwyn cael mynediad at swyddi, gwasanaethau a chyfleusterau. Dylid cryfhau'r rhaglen fuddsoddi sy'n cael ei datblygu gan Trafnidiaeth Cymru, a chryfhau cysylltiadau gyda thai, cyflogaeth ayb yn y FfDC terfynol.
- 8.4 Byddai'n werthfawr rhoi ystyriaeth bellach i deithio cynaliadwy yn y FfDC er mwyn esbonio pa weithgareddau yr ymgwymerir â nhw i wella trafndiaeth gyhoeddus a llwybrau cerdded / beicio, yn arbennig mewn ardaloedd gwledig. Gall gwelliannau mewn teithio llesol hefyd arwain at fanteision i'r rhanbarth mewn perthynas â thwristiaeth, iechyd a llesiant a chydweddu seilwaith gwyrdd.

9.0 Cysylltiad awyr rhwng Gogledd a De Cymru

- 9.1 Mae Polisi drafft 32 yn ymwneud â Maes Awyr Caerdydd ac mae'n cefnogi ei dwf a'i ddatblygiad. Cydnebir ei bwysigrwydd fel porth rhyngwladol, yn cysylltu Cymru â'r byd, ac mae CSYM yn cefnogi hyn. Ni roddir unrhyw gyd-destun na gwybodaeth am sut y gallai'r Maes Awyr gael ei wella o ran llwybrau i gysylltu Ynys Môn â lleoliadau strategol eraill. Ni chyfeirir at ei swyddogaeth genedlaethol a phwysigrwydd cysylltu Gogledd a De Cymru, rhywbeth y cyfeirir ato yn Strategaeth Trafnidiaeth Cymru sydd yn cydnabod bod y gwasanaeth yn chwarae rhan sylweddol yn natblygiad economaidd gogledd orllewin Cymru, gan ddarparu gwell cysylltiad busnes, cyfleoedd twristiaeth a lleihau amseroedd teithio. Mae CSYM o'r farn y dylai'r FfDC adlewyrchu hyn.
- 9.2 Mae CSYM yn ystyried y dylai Maes Awyr Môn gael ei ddiffinio fel 'Cysylltiad Rhanbarthol' yn y FfDC terfynol i ddangos y cysylltiad awyr rhwng Ynys Môn a Chaerdydd.

10.0 Tai a Thai Fforddiadwy

- 10.1 Mae'r ddogfen yn nodi bod ardaloedd lleiaf ffyniannus/mwyaf difreintiedig Cymru yng ngorllewin Cymru a'r Cymoedd, a dyna pam fod yr ardaloedd hyn yn gymwys i dderbyn cymorth grant o Ewrop yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Er gwaethaf hyn, y cyfeiriad strategol yn y FfDC yw targedu datblygiad economaidd a thai yn yr ardaloedd mwyaf ffyniannus yng ngogledd ddwyrain a de ddwyrain Cymru (gan gynnwys dinas Abertawe). Ymddengys bod hyn yn wrthgynhyrchol o safbwynt dod â ffyniant i'r ardaloedd sydd fwyaf angen help, wrth barhau i gefnogi'r ardaloedd mwyaf ffyniannus. Mae hyn yn achosi cryn bryder.
- 10.2 Dylai polisi Tai geisio sicrhau cymunedau cymdeithasol cytbwys, osgoi gwaethygu'r rhaniad rhwng ardaloedd cyfoethog a thlawd yng Nghymru drwy gefnogi mwy o dai fforddiadwy mewn ardaloedd lle mae tai yn ddud, a chefnogi tai ym mhen uchaf y farchnad mewn ardaloedd tlotach er mwyn cadw / cyflwyno cyfoeth a chyfalaf cymdeithasol.
- 10.3 Mae CSYM yn cytuno bod angen newid y model darparu er mwyn mynd i'r afael â'r 'bwlch cyflenwi' a'r angen am dai. Mae gorddibyniaeth ar y sector preifat i ddarparu tai fforddiadwy wedi golygu bod llai o dai fforddiadwy wedi cael eu hadeiladu ac mae hyn wedi cyfrannu'n sylweddol nid yn unig at ehangu'r 'bwlch cyflenwi', ond mae wedi golygu hefyd bod mwy o bobl/teuluoedd angen tŷ fforddiadwy. Mae costau tir, adeiladu, deunyddiau ayb yn golygu nad yw adeiladu tai fforddiadwy (yn arbennig ar raddfa leol lai) yn hyfyw. Mae hyn yn arbennig o amlwg mewn ardaloedd gwledig lle mae'r galw'n uwch na'r cyflenwad gan arwain at gynydd mewn prisiau tai a phobl ifanc yn gadael yr ardal.
- 10.4 Er bod CSYM yn croesawu'r gydnabyddiaeth bod gormod o ddibyniaeth wedi bod ar y sector preifat, mae angen mwy o fanylion am sut mae LIC yn bwriadu

annog / cymell awdurdodau lleol, landlordiaid cymdeithasol ac adeiladwyr bach a chanolig i adeiladu'r tai fforddiadwy hyn er mwyn cwrdd â'r galw cynyddol.

- 10.5 Mae hyfywedd yn broblem fawr i adeiladwyr tai, yn arbennig mewn ardaloedd gwledig. Mae nifer fawr o'r tai newydd mewn ardaloedd gwledig yn blotiau hunanadeiladu (safleoedd mewnlenni a thai ar gyfer mentrau gwledig sy'n cael eu hadeiladu ar dir ym mherchnogaeth y teulu, er enghraifft) gan mai dyma'r unig ffordd y gall pobl leol fforddio i aros yn eu cymuned. Nid yw'n realistig disgwyl i ddatblygwyr preifat gynyddu'r ddarpariaeth tai fforddiadwy mewn ardaloedd gweledig gan na fyddai'r datblygiadau / safleoedd hyn yn hyfyw heb gefnogaeth ariannol.
- 10.6 Mabwysiadwyd Cynllun Datblygu Lleol ar y Cyd (CDLI ar y Cyd) Ynys Môn a Gwynedd ym mis Gorffennaf 2017 a chwblhawyd Cyd-astudiaeth Argaeledd Tir ar gyfer Tai (JHLAS) ar y cyd gyfer y ddau awdurdod yn 2019. Roedd y Cyd-astudiaeth Argaeledd Tir ar gyfer Tai ([LINC](#)) yn dangos bod cyflenwad o 6.3 mlynedd o dir ar gyfer tai. Mae'r CDLI ar y Cyd a fabwysiadwyd yn ddiweddar yn cynnwys nifer o ddynodiadau tai ar yr Ynys ac yn darparu cyfleoedd ar safleoedd ar hap. O ganlyniad, nid oes prinder o dir ar gyfer tai ar hyn o bryd.
- 10.7 Roedd 83 o safleoedd yn Ynys Môn wedi cael caniatâd cynllunio ar gyfer 5 neu fwy o unedau a oedd yn berthnasol i'w hystyried yn yr astudiaeth o argaeledd tir ar gyfer tai yn 2019. Chwblhawyd chwech o'r safleoedd hyn yn ystod y flwyddyn flaenorol ond ni chwblhawyd yr un uned ar 70 o'r safleoedd hyn yn ystod 2017/18. Mae elfen o'r unedau a ganiatwyd ar 28 safle wedi cael eu gosod yng nghategoriâu 3 a 4 y Cyd-astudiaeth Argaeledd Tir ar Gyfer Tai h.y. ni ragwelir y byddant yn cael eu hadeiladu o fewn 5 mlynedd. Gan fod ein CDLI ar y Cyd wedi cael ei fabwysiadu'n ddiweddar nid yw nifer o safleoedd tai dynodedig yn y CDLI ar y Cyd wedi derbyn caniatâd cynllunio eto. Fodd bynnag, mae'r system gynllunio'n dibynnu ar ddatblygwyr i ddarparu'r tai angenrheidiol ar dir sy'n cydymffurfio â pholisi.
- 10.8 Dengys hyn fod y system gynllunio'n darparu cyfleoedd i adeiladu tai fforddiadwy (h.y. digon o dir a dynodiadau) ond mae angen gwneud mwy i annog pobl i adeiladu tai. Bydd y bwlch cyflenwi hwn yn parhau i ehangu os bydd rhaid i ddatblygwyr ddarparu 47% o dai fforddiadwy i gwrdd â'r galw am dai. Nid yw hwn yn opsiwn hyfyw mewn ardaloedd gwledig ac mae angen gwneud mwy i gymell datblygwyr preifat yn ogystal ag ariannu Awdurdodau Lleol a Landlordiaid Cymdeithasol i adeiladu a gosod unedau fforddiadwy.
- 10.9 Mae'r testun sy'n cefnogi Polisi 18 yn cyfeirio at gynllunio a chydlynu'r cyflenwad o dai newydd i gwrdd â'r anghenion a nodwyd. Mae LIC yn ganolog yn amcangyfrif bod angen 19,400 o dai ychwanegol (Tudalen 51) yn rhanbarth Gogledd Cymru hyd at 2038 ac yn ystod y cyfnod pum mlynedd cyntaf, o 2018 i 2023, mae angen i 51% o'r tai ychwanegol fod yn dai fforddiadwy. Rydym yn awyddus i gael gwell dealltwriaeth o'r sail dystiolaeth, y cyfiawnhad a'r rhesymeg dros y nifer o dai yn gyffredinol, a niferoedd tai fforddiadwy yn arbennig, oherwydd, er ein bod wedi adolygu'r dogfennau cefndir yn fanwl, nid oedd yn hawdd canfod sut y daethpwyd at y gwahanol ffigyrau. Rhaid i'r Fframwaith fod yn fwy eglur ynghylch beth yw ystyr statws y ffigwr o 19,400 yn

y FfDC ar gyfer rhanbarth Gogledd Cymru fel y gallant ddarparu tystiolaeth ystyrlon a chyd-destun i'r Cynlluniau Datblygu Strategol/Cynlluniau Datblygu Lleol.

DYLAN J. WILLIAMS BA (Hons), MSc, MA, M.R.T.P.I
Cyfarwyddwr Lle a Llesiant Cymunedol
Director of Place and Community Well-Being

CYNGOR SIR YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY COUNTY COUNCIL
Canolfan Fusnes Môn • Anglesey Business Centre
Parc Busnes Bryn Cefni • Bryn Cefni Business Park
LLANGEFNI
Ynys Môn • Isle of Anglesey
LL77 7XA

ffôn / tel:

Gofynnwch am / Please ask for: Dylan J. Williams
E-bost / Email: PMO@anglesey.gov.uk
Ein Cyf / Our Ref:
Eich Cyf / Your Ref:

Dyddiad / Date: 11/11/2019

Dear Sir / Madam,

Response to Welsh Government's National Development Framework (2020-2040) Consultation

The Isle of Anglesey County Council (IACC) takes the opportunity to comment on the Welsh Government's (WG) consultation on the draft National Development Framework (NDF) 2020-2040 to constructively influence the final version of the document.

The IACC supports the principle of creating a NDF for Wales. It acknowledges that the NDF is a development plan that focuses on national strategic issues and challenges, and recognises its importance as it will set a direction for where investment in infrastructure will take place for the greater good of Wales and its people.

However, the IACC does have serious concerns and reservations in relation to a number of policies in the draft NDF. These build on previous correspondence with WG (IACC letter dated 19th July 2018). The main strategic points are outlined below (and should be read in conjunction with Appendix A which contains additional detail).

1. Approach to Strategic Development Plans / Regional Planning

The IACC is committed to regional collaboration and is a proactive partner of the North Wales Economic Ambition Board (NWEAB) ([LINK](#)). The NWEAB work is driven and informed by the North Wales Growth Vision and Growth Deal in developing a confident, cohesive region with sustainable economic growth, capitalising on the success of high value economic sectors and our connection to the economies of the Northern Powerhouse and Ireland. It is imperative that the final NDF recognises and aligns with these strategies.

The IACC accepts the principle of Strategic Development Plans and Regional Planning. However, being part of the first and only Joint Planning Policy Unit (JPPU) and Joint Local Development Plan (JLDP) in Wales the merits of three layers of

planning policy remain unclear. This is especially the case as resources, capacity and expertise is stretched and reducing. We remain to be convinced that the benefits for all parties of introducing a regional level of Development Plan is worth the additional work to prepare and monitor without creating complexities, inconsistencies and potential loop holes.

2. Recognition of Existing NSIPs

Anglesey could potentially host two Nationally Significant Infrastructure Projects (NSIPs) during the timescales of the NDF – a new nuclear power station at Wylfa and new associated transmission network. The Easy Read version of the NDF consultation does not promote nuclear in a positive light and there is only a passing reference to these developments under Policy 22. This is disappointing and unacceptable, and we would strongly urge the WG to review and update.

It is widely recognised that nuclear new build will be critical, together with all other forms of low carbon energy generation, to enable the UK to meet its Net Zero carbon emissions target by 2050. The final NDF should fully and accurately reflect this.

The IACC request that both developments (i.e. nuclear new build at Wylfa and the potential electricity transmission enhancements) are recognised fully in the NDF, notwithstanding that consenting decisions are being made by UK Government. Their scale and significance cannot be underestimated in terms of opportunities and threats (during construction, operation, and decommissioning phases) for existing and future generations.

The importance of these projects, and nuclear new build in particular, to the future economic growth of Anglesey and North West Wales, cannot be underestimated. Without having a full appreciation of these, and other similar developments in Wales, the framework is unlikely to be inclusive, comprehensive, and fit for purpose. If or when these developments progress will determine the appropriateness of the NDF locally.

3. Approach to Low Carbon Energy

The IACC is committed to delivery of the Anglesey Energy Island Programme ([LINK](#)). The EIP's vision is to create a once in a lifetime opportunity for jobs, economic growth and prosperity through capitalising on a number of transformational projects putting Anglesey and the wider region at the forefront of low carbon energy, research and development, production and servicing. This support for new low carbon energy development is grounded upon securing long-term employment and supply chain opportunities, and creating transformational and sustainable economic growth, whilst ensuring adverse impacts are effectively mitigated.

In respect of community energy, reference is made to one gigawatt of renewable energy consumption to be generated from locally owned renewable energy projects. Further clarification should be included in the final NDF over what is defined as local ownership of a project to ensure that the project is to the benefit of the host community.

The IACC believes that the NDF's approach to low carbon energy is too narrow and should incorporate all forms of low carbon energy (including tidal energy to the West

of Isle of Anglesey and Off-shore Wind Leasing Round 4 ([LINK](#)). As outlined above, following both the UK and WG's commitment to achieving the Net Zero by 2050, and the need for a diverse energy mix to deliver this commitment, all forms of low carbon energy production should be given the same weight, prominence and importance within the NDF. The draft NDF does not do this and instead focusses on wind and solar developments only.

The IACC has reviewed the background documents supporting the proposed Priority Areas for wind and solar. There is a lot of information in relation to the criteria applied. The justification and evidence for selection of the majority of the Island as a Priority Area for wind and solar energy is unclear. This is not acceptable and is of significant concern. The IACC objects to this designation.

In being designated a Priority Area, the proposed new policy (Policy 10) gives a presumption in favour of development and an acceptance of landscape change, with significant weight being given to the proposal's contribution to greenhouse gas reduction and meeting decarbonisation and renewable energy targets. IACC understands that planning applications will need to be dealt with on a case by case basis, but this approach creates a strong expectation that such developments will be acceptable, notwithstanding landscape and other impacts. In designating such areas, the NDF creates a spatial envelope expressly supported in policy which has already seen significant on and off shore development, and continues to do so with the proposed new nuclear power station at Wylfa and associated National Grid (NG) infrastructure. Whilst Anglesey is an Energy Island, that does not mean the majority of the Island should be considered as available to host additional new energy developments no matter what the environmental, economic and community impacts might be, which IACC consider will be the result of the NDF as currently drafted.

It is noted that wind and solar are the only areas within the NDF where a spatial approach is taken, rather than a criteria based approach. The IACC considers that a criteria based approach would be preferable rather than creating defined Priority Areas. The IACC is already potentially hosting the Wylfa Newydd and NG developments, which will impose a significant burden on the communities, and this does not appear to have been taken into account in relation to the allocation of Anglesey as a Priority Area. There are also concerns in relation to infrastructure. For instance the proposed NG overhead lines were only designed for Wylfa Newydd and it is unclear what additional NG infrastructure would be needed to connect to the centre of the Island. Certainly grid capacity has not been taken into account as part of allocating a Priority Area and this raises significant concerns. There are also likely to be significant transportation concerns arising from this proposal without, for instance, a third crossing which, again, has not been raised in any of the background documents supporting the NDF which the IACC has reviewed. For all these reasons the IACC cannot support the proposed Priority Area designation.

4. Regional Growth Area - Holyhead

The IACC is extremely disappointed and surprised that Holyhead has not been recognised or defined as a Regional Growth Area for Wales, especially given that the NDF specifically identifies the importance of the port of Holyhead to serve Wales, the wider UK and Ireland. This is not acceptable. The IACC is of a strong view that a clear

evidence base exists to justify Holyhead's inclusion as a Regional Growth Area given its potential strategic importance to Wales, and therefore suggests that the NDF is amended accordingly. Furthermore, this should be given greater prominence due the uncertainty surrounding Brexit. The implications for Anglesey and the wider region should the UK leave the EU on the 31st October (with or without a deal) are not clear, but it can be assumed that there would be a transitional period and this should be factored into the NDF when considering Regional Growth Areas. Whilst not objecting to North East Wales being the focus of strategic economic growth; the IACC seeks clarity as to how the plan will enable and influence growth in North West Wales. The potential of the Energy Island Programme and projects such as Wylfa Newydd in transforming the socio-economic landscape in North West Wales has been overlooked.

5. Vision for Rural Areas

Given the rural nature of Anglesey, supporting rural communities and their development is a key priority. The IACC is of the view that the draft NDF does not provide enough direction for rural areas. The importance of the NDF in guiding and informing development in rural areas of Wales is critical. Without such vision, there is a risk for greater disparity between urban and rural areas creating further challenges to rural areas. As such the IACC considers that the NDF should contain more policy guidance in relation to supporting employment opportunities, protecting and enhancing the Welsh language, tackling inequalities, resilient and cohesive communities, promoting connectivity (both transport and digital infrastructure) and enabling sustainable development. Greater recognition and guidance on the growth and development of tourism and the visitor economy in the final NDF is also required.

Tourism is the largest economic sector on the Island generating £311M (STEAM Report 2018) per annum to its economy. The sector supports approximately 4,000 jobs. Visitors come to Anglesey to experience its unique character and very special sense of place, peaceful and tranquil setting, its beaches, seascapes and its dramatic landscapes. Approximately 95% of Anglesey's coastline is designated Area of Outstanding Natural Beauty, it has 50km of Heritage Coast (including North Anglesey) as well as a number of other National and European designated sites. The designation of the majority of the Island for solar and wind (with virtually no socio-economic benefits) could potentially have a significant detrimental effect on the Island's tourism industry as the landscape and visual element of rural Anglesey could be significantly affected.

Whilst there is a significant difference between urban and rural development, it is essential that the NDF equally enables appropriate development to drive prosperity and growth in rural areas. The IACC believes that further engagement with the Welsh Local Government Association (WLGA) Rural Forum is required to discuss a shared plan.

6. Welsh Language Policy

Rural towns, villages and communities are critical to the character and fabric of Wales and it is these towns and communities that shape and define Wales. However, what makes Wales unique is the Welsh language. The Welsh language is most prevalent

in rural Wales and whilst IACC acknowledges the intention in the NDF to meet the objective of reaching one million welsh speakers by 2050, it believes that not having a dedicated policy on the Welsh Language is a fundamental omission. Including such policy would align with the WG's Cymraeg 2050: Welsh Language Strategy and performance should be measured to sustain these Welsh communities and to meet the WG's target of 1 million Welsh Speakers by 2050. It is critical that this target is met to prevent nett out migration of young people through providing affordable housing, jobs and opportunities for these rural areas to flourish from Welsh speaking communities.

7. Affordable Housing

Delay to the delivery of affordable housing is a key issue. The IACC note the reference to the need for an average of 47% of additional homes to be affordable housing for the 5 year period 2018/19 to 2022/23. However, this does not have regard to the impact of viability on market sites and that, on average; it is unlikely that a level of circa 50% affordable provision will be achieved in the majority of sites in rural locations across Wales. Whilst it is acknowledged that WG intend to use its funding, land, planning and housing policies to drive delivery, the issue of addressing market failure and infrastructure costs are not explained in the NDF. There is a growing need to raise the standard of existing social housing to modern standards; however, additional resources are required to ensure this happens.

8. Connectivity and Potential Third Crossing

The IACC is disappointed that no mention is made of the proposed new third crossing between the Island and mainland. This is considered to be short-sighted, unambitious and discouraging especially given the potential developments that could take place on the Island which would result in significant increases in traffic volume cumulatively. This would make entering and leaving the Island a major constraint and a barrier for growth. As a scheme previously promoted by the WG, this crossing should be included in the NDF. Whilst supportive of the principle for a North Wales Metro in enabling access to jobs, services and facilities, the IACC is of the view that this infrastructure should expand the entire North Wales region to Holyhead which will facilitate improved connectivity between North West Wales and North East Wales (and into North West England). Additionally, the final NDF should consider a range of solutions for a greener future for low carbon travel, including charging points, community transport, bio-fuel vehicles, and solutions to reduce the use of the private vehicle.

9. Air connectivity between North and South Wales

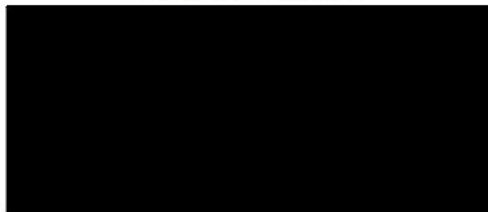
Draft Policy 32 relates to Cardiff Airport and supports its growth and development. Its importance as an international gateway is acknowledged connecting Wales to the world, and the IACC supports this. However, no mention is made of its national role and the importance of connecting North and South Wales, which is referred to in the Wales Transport Strategy and which acknowledges that the service plays a significant part in the economic development of north-west Wales, providing improved business connectivity, tourism opportunities and reduced journey times. IACC consider that the NDF should reflect this.

The issues raised, and further detail provided in Annex A need to be considered and addressed in preparing the final version of the NDF. If this is not the case, then the plan will not work for the residents, communities, economy and environment of the Island. This submission takes full regard for the present and the future and is in full alignment with the Wellbeing and Future Generations Act (2015).

It is hoped that the WG finds the IACC response to the NDF to be constructive in order to assist in creating an overarching development plan for the next 20 years that will shape the future growth and development of the country for the greater good of its people and the next generation.

The IACC is committed to working collaboratively locally, across North Wales and with the WG to ensure that the NDF is fit for purpose and there is clear alignment from the local level to the highest tier of planning which will provide the direction of travel for investment in infrastructure and development. In this regard I would welcome further dialogue with WG in order to ensure the above concerns are addressed appropriately.

Yours sincerely

DYLAN J. WILLIAMS

Director of Place and Community Well-Being

APPENDIX A

1.0 Governance and Monitoring

- 1.1 The IACC accepts the principle of Strategic Development Plans and Regional Planning. However, being part of the first and only Joint Planning Policy Unit (JPPU) and Joint Local Development Plan (JLDP) in Wales the merits of three layers of planning policy remain unclear. The NDF aims to encourage local authorities to progress the creation of Strategic Development Plans (SDP) and to continue management of Local Development Plans. The governance arrangements, responsibilities and accountabilities are currently unclear in respect of developing the SDP - who is responsible and accountable in terms of co-ordination and delivery. Additionally, there are contradictions in the NDF with regards to the scale of the SDP whether this is for the whole region or at the sub-regional level. This needs to be made clearer within the framework as one would assume that the SDP's would need to be put into place in a very short period.
- 1.2 We question where the capacity and resources are to undertake the above activities. The IACC do not have the capacity, experience or capability to develop a Strategic Development Plan at the Regional level.
- 1.3 Chapter 3 outlines the NDF outcomes based on the national planning principles and national sustainable place-making outcomes set out in Planning Policy Wales (PPW). It notes that every part of the document is concerned with achieving the 11 NDF outcomes. Translating these into actions and outputs to deliver these outcomes is complex and challenging. Understanding who and how delivery will be monitored, aligned, and consistent with Local Development Plans and the Annual Performance Reviews would be beneficial.
- 1.4 The NDF forms part of the new suite of high-level documents (alongside the new Planning Policy Wales, the new Wales Infrastructure Consenting regime and the new Marine Plan for Wales). Collectively they will underpin strategic land-use planning in Wales across the next 20 years. The inter-relationships between these documents will be critical (content, interpretation, application, monitoring etc.). This will be complex, from a public sector, developer, stakeholders, and community/ resident perspective. Consistency will be key, including accessible and effective guidance and support. We would benefit from understanding how this will be progressed. Ensuring that there is consistency across all of these documents is of critical importance to ensure the way forward is clear and that there are no contradictions. This will be critical to maintain the reputation of the land use planning system in Wales, enable effective and efficient decision making, and minimise judicial processes.
- 1.5 The intention to undertake a full review every 5 years is welcomed and supported. In addition, we would propose that an annual monitoring report is collated and published. This would be consistent with the Local Development Plan arrangements.

2.0 Regional Growth Areas – Holyhead (Spatial Strategy)

2.1 We are disappointed and surprised that Holyhead has not been recognised or defined as a Regional Growth Area for Wales, especially given that Policy 20 & 21 of the NDF recognises the importance of the port at Holyhead to serve Wales, the wider UK and Ireland. The significant potential for growth and investment in Holyhead is also recognised. We request that Holyhead is added, recognised and given the status of being a key Regional Growth Areas in the final NDF. We are of the view that a clear evidence base exists to justify Holyhead being a regional growth area in the final NDF:

- Holyhead Port is one of the busiest ports in the UK with over 2 million-foot passengers and 450,000 of freight units passing through on an annual basis.
- It is the major port of embarkation/disembarkation for the North of England, Wales and the Midlands for the Irish Sea and forms a key part of international trade routes.
- Wales' busiest cruise ship port and Holy Island is a busy tourist destination characterised by attractive coastal scenery.
- There are constraints to maximising potential of the port, but significant expansion is recognised and planned as part of the North Wales Growth Deal.
- Post Brexit the Port will become a key international gateway into the UK that would ensure it continues to be a strategic gateway from Ireland through the UK into Europe.
- Significant potential for employment and housing growth which is well connected by road and rail.
- It has a large and expanding retail offer, a large industrial site with business premises, a strategic business park at Parc Cybi.
- Potential Land & Lakes Development which includes a leisure village with up to 500 lodges, cottages and associated facilities.
- Potential large scale mixed-used development at Holyhead Marina.

2.2 A number of references are made to the 'arc' of built up areas in North Wales that runs across the region where population, deprivation, key services, facilities commuting and economic activity are concentrated. The 'arc' stretches along the coast from the Menai Straits to the border with England. It appears that the decision to concentrate the majority of development to the arc from Caernarfon to Deeside is prejudicial against the economic development of Anglesey. Whilst pursuing a policy of this sort may bring economic prosperity to the area in general, it will not for Anglesey. We believe that the 'arc' should be extended further west and start from Holyhead.

3.0 Vision for Rural Areas

3.1 The importance of the NDF in guiding and informing development in rural areas of Wales, and not only urban development, is critical. Rural areas of Wales have vibrant and deprived rural towns and communities which need to be supported as important centres. Further consideration should be given to smaller / rural towns in the final NDF as they are key hubs.

- 3.2 Policy 4 states that the future of rural areas are best planned at the regional and local level – the draft NDF does not provide enough direction for rural areas. With very limited reference to rural development within the draft NDF there is greater threat that rural places in Wales are left behind and the gap between urban and rural area widens. This would be to the detriment of large parts of Wales which is rural in character and where 40% of the population live (settlements of less than 10,000).
- 3.3 If the future of rural Wales is to be limited to development focused on traditional industries (farming/tourism), and low carbon energy (which are not major employers), it is unclear where the necessary and desirable employment opportunities will come from.
- 3.4 The draft NDF does not clearly outline how the North Wales Coastal Settlements in the coastal arc from Caernarfon to Deeside, as an important sub-regional role to support the primary growth area of Wrexham and Deeside, will support viable and sustainable rural communities. It is unclear if the impacts of centralising development will be a positive and complementary enabler for the rural hinterlands. How will the NDF support rural areas to secure quality employment opportunities to stem the flow of outmigration, protect and enhance the Welsh Language, and enable sustainable development?
- 3.5 Linked to Transport and Connectivity how would WG ensure there is connectivity and good transport links from the rural areas to the identified primary growth areas?
- 3.6 Greater recognition and guidance on the further growth and development of tourism and the visitor economy in the final NDF would add value. Tourism is the largest economic sector on the Island generating £311M (STEAM Report 2018) per annum to its economy. The sector supports approximately 4,000 jobs. Visitors come to Anglesey to experience its unique character and very special sense of place, peaceful and tranquil setting, its beaches, seascapes and its dramatic landscapes. Approximately 95% of Anglesey's coastline is designated Area of Outstanding Natural Beauty, it has 50km of Heritage Coast (including North Anglesey) as well as a number of other National and European designated sites. This is of critical importance to future rural communities, with the opportunities and challenges needing careful consideration and balance.
- 3.7 Ensuring that all parts of Wales, including rural areas, are supported by modern telecoms infrastructure is welcomed. We are eager to better understand how the Mobile Actions Zones will be defined and allocated.

4.0 Welsh Language

- 4.1 We welcome the fact that the NDF recognises that the Welsh language is a key opportunity and challenge facing the nation, and the role of the plan in ensuring the national target of reaching a million Welsh speakers by 2050 is achieved.
- 4.2 For context, the Isle of Anglesey is a very unique and special place where the Welsh language and culture are integral to Anglesey's island identity. The

Welsh language, culture and heritage are of paramount importance. More than three-quarters of Anglesey children and more than half the adults living on the island can speak Welsh. Anglesey remains one of the strongholds of the Welsh language. The Welsh language is a natural element of everyday life, of social cohesion and of well-being on the Island. Safeguarding and enhancing the language is, therefore, of the highest priority in going forward and the IACC are eager to understand how the NDF will contribute towards this priority in Anglesey and North Wales.

- 4.3 We question why there is not a dedicated policy on the Welsh Language and the desired outcome of increasing the number of Welsh Speakers. This should align with the WG Cymraeg 2050: Welsh Language Strategy.
- 4.4 It is unclear why development of the Welsh language is limited only to areas '*where Welsh is the everyday language*'. What is the definition of everyday language? The current approach and wording will limit the relevance and commitment of bilingualism to defined spatial areas.
- 4.5 We question whether the NDF does enough to promote and protect the Welsh Language, and cannot over-emphasise the importance of the Welsh language and culture to Anglesey and North West Wales. This should be reconsidered prior to creating a final NDF.

5.0 Wind and Solar Energy - Renewable Designation

- 5.1 We fully accept the need for low carbon energy production to meet UK's transition following the recent announcement by UK Government of its Net Zero target by 2050. The production of various forms of low carbon energy production will be integral to reach this target and Wales will need to play its role in contributing towards this target.
- 5.2 The draft NDF highlights wind and solar energy as a form of low carbon production, however, tidal, hydro and off-shore developments should also be given the same prominence and importance.
- 5.3 The IACC in partnership with key stakeholders have established the socio-economic Anglesey Energy Island Programme (EIP) ([LINK](#)). Energy Island's vision is to create a once in a lifetime opportunity for jobs, economic growth and prosperity through capitalising on a number of transformational projects on Anglesey and putting Anglesey at the forefront of low carbon energy, research and development, production and servicing. In turn, this will provide a sound base to encourage economic diversification and transition, delivering positive benefits over the longer term.
- 5.4 However, the support for new energy infrastructure on Anglesey is grounded upon securing long-term employment and supply chain opportunities, and creating transformational economic growth, whilst ensuring adverse impacts are effectively mitigated.

- 5.5 The IACC has reviewed the background documents supporting the proposed Priority Areas for wind and solar. There is a lot of information in relation to the criteria applied. The justification and evidence for selection of the majority of the Island as a Priority Area for wind and solar energy is unclear. This is not acceptable and is of significant concern. The IACC objects to this designation.
- 5.6 The background documents to the NDF confirm that no analysis has been undertaken of the current capacity of the grid infrastructure serving the priority areas identified. This will have an impact over the level of additional infrastructure required and how such infrastructure could impact upon high value environmental designations.
- 5.7 The NDF identifies North and Central Anglesey as a priority area for wind and solar energy (Policy 10). However there is no detail in the NDF to explain how, why and what the criteria was for this location to be selected. We note that background work has taken place through The WG – Assessment of Onshore Wind and Solar Energy potential in Wales (Stage 1 & 2) ([LINK](#)), which provides the methodology, evidence, and justification on selecting the priority areas. The justification for the designations should be articulated far clearer in the final NDF.
- 5.8 The JLDP provides justification over the size of wind turbines / solar farms that can be accommodated having regard to Landscape Sensitivity and Capacity Study. It is understood that NRW are undertaking work to produce National Guidance in relation to this matter. Will the NDF consider such information in order to address site specific constraints and to see whether Priority Areas remain valid locations?
- 5.9 We are concerned about the presumption in favour of development for these schemes (Policy 10) and an associated acceptance of landscape change. The diagram on page 48 identifies the West as an area of high landscape and environmental quality. This contradicts the notion that this is an area that can accept in principle changes to the landscape.
- 5.10 It appears that one of the Special Landscape Areas identified within the Anglesey & Gwynedd Joint LDP falls within the Anglesey Priority Area. Such areas are supported by a Statement of Value and Significance which clearly set out how each area meets the criteria for designation, and includes a set of 'special qualities' that underpin the designation. Any development proposals within the SLA will need to take account of its special qualities. This should also be reflected within the NDF.
- 5.11 Consideration needs to be given to the impact of development on the setting of the National Park and the AONB. Part of Priority Area 1 is in close proximity to the AONB in the North of Anglesey. We note the text to draft Policy 12 which states that proposals close to the boundaries of these designated areas must demonstrate that the development will not undermine the objectives that underpin the purposes of the designation, but it is unclear how this approach dovetails with Policy 10 and the presumption in favour of development within a

Priority Area. Policy 10 simply requires impacts on National Parks and AONBs to be minimised, suggesting that the presumption in favour of development takes precedence. That should not be the case and the NDF should make it clear that Policy 12 takes priority over that presumption.

- 5.12 Pg.11 of the NDF states that it '*does not seek to identify the exact location for new development*' having previously stated that strategic and local development plans (that do identify locations) 'must' conform with the NDF (pg.10). In respect of the wind and solar designation there is, therefore, some contradiction as the Potential Solar Farm Search Areas in the JLDP do not correlate with what is proposed in the NDF. In addition, the Wind and Solar sites lie outside the Strategic Search Areas identified in TAN8 and it would appear, therefore, that the NDF is in conflict with TAN8 and by implication with PPW. This will need to be resolved by the time the final NDF is published.
- 5.13 We welcome the inclusion of Policy 22 – North West Wales and Energy (Page 54) in principle, and request that the following points are considered further to inform and enhance the final NDF:
- a) Direct reference the Isle of Anglesey's Energy Island Programme and its vision / objectives
  - b) Give greater thought and prominence to the need to invest in energy transmission infrastructure
  - c) Give greater recognition of the need to invest in training and skills; work with universities and businesses across the region and North West England
  - d) Welcome recognition of the need to work with the North West Nuclear Arc
  - e) Recognise the need to develop centres of excellence in Universities
  - f) Recognise the supply chain opportunities, especially linked to nuclear energy
- 5.14 Reference is made to one gigawatt of renewable energy consumption to be generated from locally owned renewable energy projects and that at least an element of local ownership by 2020. Further clarification should be included in the NDF over what is defined as local ownership of a project to ensure that it complies with this target and that the project is to the benefit of the community.

6.0 Wylfa Newydd

- 6.1 There is currently insufficient attention and status given to the potential development of a new nuclear build on Anglesey. The Easy Read version of the NDF consultation does not promote nuclear in a positive light and there is only a passing reference to these developments under Policy 22. This is disappointing and unacceptable, and we would strongly urge the WG to review and update. A decision is due to be made by the Secretary of State on the Development Consent Order in October 2019.
- 6.2 The UK Government's commitment for Net Zero carbon emissions by 2050, compared to 1990 levels¹, and WG Ministers duty to ensure the net Welsh

emissions in 2050 are 80% lower than the existing baseline in 2050² means that the Wylfa Newydd Project has the potential to play a significant role in reaching these targets. As a low carbon source of energy, the UK Government has clearly stated that nuclear power generation has an important role to play in the diversification and decarbonisation of electricity demand.

- 6.3 The WG, through its low carbon transition strategy, and the IACC, both recognise the important contribution new nuclear power can make to the UK's energy mix and security of electricity supply and both support the principle of development of a new nuclear power station at Wylfa. They also anticipate that the development of a new nuclear power station at Wylfa will be a fundamental driver for long term, sustainable economic growth on Anglesey and in the wider North Wales region and this should be given more emphasis in the NDF.
- 6.4 In September 2017, the WG published Prosperity for All: The National Strategy; that sets out how WG will deliver the Programme for Government. It takes the commitments in the Programme for Government and sets out how they will be delivered by bringing together the efforts of the whole Welsh public sector. The Strategy specifically mentions the need to harness the opportunities from Wylfa Newydd and the need to link new housing with new major infrastructure developments.. Clarity is required as to how the NDF will interconnect with other high level WG documentation and that they all provide a clear and consistent message on what is to be delivered. The NDF is currently not aligned with the 'Prosperity for All' document when it comes to Wylfa Newydd.
- 6.5 The key strategic importance of the Wylfa Newydd Project is fully recognised in the IACC's Energy Island Programme (EIP) and WG Enterprise Zone ([LINK](#)) which together aim to create a geographical hub of excellence for the development, implementation and servicing of low carbon energy initiatives.
- 6.6 Therefore, the Wylfa Newydd Project will have important implications for the Island's and wider North Wales economy, its communities and environment which needs to be fully recognised in the final NDF.

7.0 Enterprise Zones

- 7.1 There is some reference to Snowdonia, Deeside and Cardiff Airport Enterprise Zones. We request that the Anglesey Enterprise Zone ([LINK](#)) is also referenced, especially when presenting North West Wales and Energy in Policy 22.
- 7.2 Anglesey's Enterprise Zone status alongside its Energy Island Programme is driving the island's growth into a world-renowned centre of excellence in low carbon power generation. There is also the designation of the Marine Demonstration Zone dedicated to marine energy devices to the deep water Port of Holyhead – one of the UK's main gateways to Ireland. These should be included in the NDF to provide relevant context and to outline that Anglesey is home to attracting low carbon energy related developments that will provide transformational job and supply chain opportunities that will contribute towards transforming the local and regional economy.

8.0 Connectivity and Potential Third Crossing

- 8.1 We agree that the regional transport connectivity is primarily West/East (and vice versa) which connects with North West England (rather than North Wales to South Wales). Ensuring that Anglesey is connected to the rest of the North Wales region is of critical importance. One of the key challenges in NWW is to improve transport infrastructure from West to East (and vice versa).
- 8.2 It is disappointing that no mention is made of the proposed new third crossing between the Island and mainland. This is considered to be short-sighted, unambitious and discouraging. We request that this is recognised, and that the final NDF includes the third crossing. This is especially the case when bearing in mind potential developments that could take place on the Island which would add up to significant increase in traffic volume cumulatively, which would subsequently make entering and leaving the Island a major constraint for both residents, commuters and visitors. Additionally, the third crossing is vitally important to connect freight from Ireland to the UK and beyond and to ensure that the Isle of Anglesey is not a barrier for growth, investment and development.
- 8.3 Greater clarity and definition (scope and benefits) of the North Wales Metro (Policy 21) would also be beneficial. This is seen as a vital service to ensure there is improved connectivity between North West Wales, North East Wales, and the North West of England (daily in both directions) to access jobs, services and facilities. The programme of investment being progressed by Transport for Wales, and links to housing, employment etc. should also be enhanced in the final NDF.
- 8.4 Further consideration to Active travel within the NDF would be valuable to explain what activities will be undertaken to improve public transport and walking / cycle paths especially in rural areas. The improvement in active travel can also bring tourism benefits, health and wellbeing benefits and green infrastructure compatibility to the region.

9.0 Air connectivity between North and South Wales

- 9.1 Draft Policy 32 relates to Cardiff Airport and supports its growth and development. Its importance as an international gateway is acknowledged connecting Wales to the world, and the IACC supports this. No contextual information nor how the Airport might be enhanced in terms of routes to connect Anglesey to other strategic locations is provided. There is no mention made of its national role and the importance of connecting North and South Wales, which is referred to in the Wales Transport Strategy and which acknowledges that the service plays a significant part in the economic development of north-west Wales, providing improved business connectivity, tourism opportunities and reduced journey times. IACC consider that the NDF should reflect this.

- 9.2 The IACC considers that Anglesey Airport should be defined as 'Regional Connectivity' in the final NDF to demonstrate the connectivity by air between Anglesey and Cardiff.

10.0 Housing & Affordable Housing

- 10.1 The document refers to the least prosperous/most deprived area of Wales being west Wales and the Valleys, hence its qualification for European grant assisted aid in recent years. Despite this, the strategic direction taken by the NDF is to target economic and housing development on the most prosperous areas of north-east and south-east Wales (including the city of Swansea). This appears to follow a direction that is counter-productive to bringing prosperity to the areas most in need of help, whilst continuing to support the more prosperous areas. This is a cause of great concern.
- 10.2 Housing policy should seek to ensure socially balanced communities, avoid worsening division of Wales into rich and poor areas by supporting more affordable housing in expensive areas, and supporting higher-end market housing in poorer areas to retain / inject wealth & social capital.
- 10.3 The IACC agree that in order to address both the 'delivery gap' and housing need a shift in the delivery model is required. Over reliance on the private sector to deliver affordable housing has meant that fewer affordable homes have been built and this has contributed significantly not only to the widening of the 'delivery gap', but has resulted in more people/families being in affordable housing need. Cost of land, cost of construction, materials etc. has made building affordable housing (particularly at the smaller localised scale) unviable. This is particularly prevalent in rural areas where demand outstrips supply resulting in increased house prices and outward migration of younger people.
- 10.4 Whilst the IACC welcome the recognition that there has been over reliance on the private sector, further detail is required on how the WG intend to encourage / incentivise local authorities, social landlords and small and medium sized builders to build these affordable houses to meet the increasing demand.
- 10.5 Viability is a major issue for house builders, particularly in rural areas. The large number of new build housing in rural areas are self-build plots (infill sites and rural enterprise houses built on family owned land, for example) as this is the only way in which local people can afford to stay in their community. Expecting private developers to increase the provision of affordable housing in rural areas is unrealistic as these developments /sites would become unviable without financial support.
- 10.6 The Anglesey and Gwynedd Joint Local Development Plan (JLDP) was adopted in July 2017 and a Joint Housing Land Availability Study (JHLAS) was completed jointly for both authorities in 2019. The 2019 JHLAS ([LINK](#)) demonstrated a 6.3 years supply of land for housing. The newly adopted JLDP includes a number of housing allocations on the Island and provides for opportunities on windfall sites. Therefore, there is no current shortfall in the supply of land for housing.

- 10.7 There were 83 sites in Anglesey with planning permission for five or more units that were relevant to consider in the 2019 JHLAS study. Six of these sites were completed during the previous year but 70 of these sites did not see a single unit completed during 2017/18. Twenty-Eight sites have an element of the units permitted classified as being within categories 3 and 4 of the JHLAS i.e. not envisaged to be built within 5 years. As we have a newly adopted JLDP there are also numerous allocated housing sites within the JLDP that are not yet subject to planning permission. However, the planning system is reliant on developers to deliver required houses on policy compliant land.
- 10.8 What this demonstrates is that that the planning system provides the opportunities to build affordable housing (i.e. sufficient land and allocations) but more needs to be done to encourage housebuilding. This delivery gap will continue to widen if developers have to deliver 47% affordable housing to meet the demand. This is not a viable option in rural areas and more needs to be done to incentivise private developers as well as funding Local Authorities and Social Landlords to build and let affordable units.
- 10.9 The supporting text to Policy 18 refers to planning and co-ordinating the delivery of new housing to meet identified needs. The WG central estimates 19,400 (Page 51) additional homes are needed in the North Wales region until 2038 and over the initial five years 2018-2023 51% of the additional homes need to be affordable. We are eager to better understand the evidence base, justification and rationale for the number of homes in general, especially affordable housing numbers as, although we have undertaken a broad review of the various background documents, we have not found it easy to ascertain how the various figures have been arrived at. The Framework needs to be clearer on what the status of the figure of 19,400 means within the NDF for the North Wales region so they can provide meaningful evidence and context to SDPs/LDPs.